

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Pronásledování – součást domácího násilí

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Alena Plšková

Vypracoval:

Ladislav Klíma

Brno 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Pronásledování – součást domácího násilí“ zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce. Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

Brno 14.4.2010

Ladislav Klíma

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Aleně Plškové za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěl poděkovat své manželce Ivě za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce, a které si nesmírně vážím.

Ladislav Klíma

Obsah

Úvod	3
1 Stalking a jeho druhy.....	5
1.1 Vymezení pojmu „stalking“, jeho místo v domácím násilí	7
1.1.1 Obecné definice pojmu „stalking“	8
1.1.2 Právní vymezení pojmu „stalking“	10
1.2 Druhy stalkingu.....	12
1.3 Dílčí závěr	14
2 Oběti a pachatelé stalkingu	15
2.1 Oběti stalkingu	15
2.2 Pachatelé stalkingu.....	17
2.3 Dílčí závěr	18
3 Možnosti řešení stalkingu.....	20
3.1 Trestněprávní opatření proti stalkingu	20
3.2 Možnosti policejní intervence proti stalkingu.....	29
3.2.1 Institut vykázaní.....	29
3.2.2 Institut krátkodobé ochrany	30
3.3 Další možnosti působení proti stalkingu.....	31
3.3.1 Předběžné opatření.....	31
3.3.2 Doporučení obětem.....	31
3.4 Dílčí závěr	32
4 Průzkum k problematice stalkingu	34
4.1 Použité metody průzkumu, jeho cíle a hypotézy	34
4.2 Charakteristika výběrového souboru	35
4.3 Výsledky průzkumu, jejich diskuse	37
4.4 Kazuistiky	41
4.4.1 Irena	42
4.4.2 Markéta	43
4.5 Dílčí závěr	45
Závěr	46
Resumé.....	48

Anotace	49
Seznam použitých pramenů a literatury.....	51
Přílohy	55

Úvod

Stalking, který může být (jak název této práce napovídá), jednou z podob domácího násilí, je poněkud stranou zájmu v porovnání s některými jinými sociálně patologickými jevy, koneckonců i v porovnání s již zmíněným domácím násilím. Předmětem poměrně vzrušených diskusí se v minulosti stával zejména v situacích, kdy má stalking tragické následky, popřípadě v situacích, kdy byly projednávány návrhy na definování nové skutkové podstaty trestného činu stalkingu. Stran prvního uvedeného důvodu je možné konstatovat, že stalking si i u nás vybral daň nejvyšší v podobě lidských životů.

Poslední takový případ byl projednáván soudem teprve nedávno, kdy stanul před soudem muž z Vítkova na Opavsku. Podle obžaloby měl vloni v srpnu přistihnout svoji bývalou přítelkyni s jejím současným milencem, následně došlo k hádce a na jejím konci měl bývalou přítelkyni střelit malorážkou do hlavy, a to za přítomnosti jejich společné dcery. Žena na následky střelného poranění zemřela téhož dne v nemocnici (www.novinky.cz/krimi/). Podobných případů se u nás ale v minulosti odehrálo více a pouze dokumentují, jak nebezpečný stalking může v krajních případech být.

Vzhledem k tomu, že pracuji u policie, byla moje motivace k výběru daného tématu poměrně jednoznačná. Tato motivace je navíc podtržena faktem, že s účinností od 1. ledna letošního roku se stal stalking novou skutkovou podstatou trestného činu. Z toho důvodu bylo zpracování této bakalářské práce pro mě příležitostí seznámit se blíže s touto problematikou.

Bakalářská práce si klade za cíl vymežit pojem „stalking“, poukázat na jeho místo v rámci jevu domácího násilí a specifikovat jednotlivé druhy stalkingu. Dalším cílem je charakterizovat jak oběti, tak i pachatele stalkingu. Kromě již uvedeného je cílem blíže ozřejmit hlavní možnosti řešení stalkingu. Cílem empirické části bude zjistit míru výskytu stalkingu v běžné populaci a podchycení některých typických projevů stalkingu formou případových studií.

Na základě vymezených cílů je bakalářská práce rozčleněna do čtyř kapitol.

Obsahem první kapitoly je vymezení pojmu „stalking“, kde jsou nejprve uvedeny obecné definice zmíněného pojmu a na ně navazují jeho definice právní. Po

vymezení následuje charakteristika jednotlivých druhů stalkingu, čímž je rovněž demonstrována šíře tohoto fenoménu.

Druhá kapitola je zaměřena na oběti a pachatele stalkingu. První část této kapitoly, která pojednává o obětech stalkingu, poukazuje na určité okolnosti, které mohou u oběti být příčinou zvýšení rizika toho, že se stane obětí stalkingu. Rovněž tak jsou zde zmíněny negativní důsledky, které stalking pro oběť má. Druhá část této kapitoly zevšeobecnuje osobnostní charakteristiky pachatelů stalkingu, které lze využít k identifikaci zvýšené míry rizika, že se tato osobnost stane pachatelem nebezpečného pronásledování.

Třetí kapitola je zaměřena do praxe, návod řešení stalkingu. V její první části jsou uvedeny možnosti trestně právního postihu nebezpečného pronásledování. Následující část se zabývá možnostmi policejní intervence proti stalkingu, které vycházejí z institutu vykázaní a institutu krátkodobé ochrany. Závěr této kapitoly je věnován dalším možnostem působení proti stalkingu. Vedle předběžného opatření podle ustanovení § 76b občanského soudního řádu jsou zde zevšeobecněna některá doporučení pro potenciální oběti nebezpečného pronásledování, za jejichž využití by měly snížit riziko, že se stanou terčem snah stalkera.

Ve čtvrté kapitole jsou shrnuty výsledky průzkumu, jenž byl k problematice stalkingu v souvislosti se zpracováním této bakalářské práce proveden. Tato kapitola má dvě části. V první z nich jsou analyzovány výsledky deskriptivního kvantitativního výzkumu, jehož cílem bylo zjistit míru výskytu stalkingu u nás i jeho nejfrekventovanější projevy. Ve druhé části kapitoly jsou připojeny dvě kazuistiky obětí stalkingu, v nichž jsou rozebrány okolnosti předcházející samotnému stalkingu, jeho průběh i způsoby řešení ze strany jeho obětí.

Při zpracovávání teoretické části bakalářské práce byly využity logické metody, a to analýza, syntéza, indukce a dedukce. Empirická práce byla zpracována za využití metod dotazníku a rozhovoru. Metoda dotazníku byla využita při výzkumu na vzorku respondentů populace, zatímco metoda rozhovoru byla použita ke sběru dat od oslovených obětí stalkingu.

1 Stalking a jeho druhy

Anglické slovo „stalking“, které vychází ze slovesa to stalk (stopování, přibližování se zvěři při lovu), ve svém původním významu bylo možno přeložit jako stopování (zvěře). V současném anglickém jazyce je tohoto pojmu užíváno v různých významech: sledování, sledující, lovecký, honba, lov, stopování zvěře aj. V posledních letech se tohoto pojmu stále více používá k označení specifického vzorce jednání některých lidí, který je charakteristický tím, že při něm dochází k úmyslnému a zlovolnému pronásledování či obtěžování oběti. Toto u ní způsobuje jednak ohrožení její bezpečnosti, jednak snížení kvality jejího života.

Vzhledem k tomu, že se u nás o tomto problému hovoří pouze několik málo let, mohlo by se zdát, že dříve tento problém neexistoval. Faktem ovšem je, že ačkoliv se tento fenomén dostal do centra pozornosti např. kriminologie a forenzní psychologie teprve v devadesátých letech minulého století, předmětem psychiatrických bádání se stal již v průběhu 18. století. Tehdy se francouzský psychiatr Philippe Pinel (1745-1826) se svým žákem Esquirolelem věnovali charakteristice a analýze erotomanie. Tato patologická vazba na jinou osobu je provázena chorobným přesvědčením jedince, že je milován zcela cizí osobou.

Této problematice byla ve 20. století věnována pozornost i ze strany dalších psychologů. Z nich je možno zmínit zejména dalšího francouzského psychiatra Gaëtana Gatiana de Clérambaulta (1872-1934). Tento přišel s tvrzením, že motiv pronásledování nemusí nutně spočívat v nezpracované lásce, erotice nebo sexualitě, nýbrž spíše v pocitu vlastní výjimečnosti, v pýše nebo v narušeném kontaktu s realitou. De Clérambault taktéž vytvořil třífázový model průběhu milostného pronásledování, který zahrnoval následující stádia (www.mvcr.cz/casopisy/kriminalistika/2004/0404/cirtkova_info.html):

- stádium pýchy – v tomto je erotoman pln očekávání a proto se ve svém chování prezentuje namlouváním a dvořením;
- stádium zklamání – v něm erotoman pod dojmem předchozích neúspěchů pociťuje odmítnutí a zradu, v důsledku čehož zahrnuje objekt svého zájmu výčitkami a obviňováním nemajícím oporu v realitě;
- stádium hněvu – erotoman již přistupuje k hrozbám, k vydírání, agresi či dokonce k pomstě.

Kromě de Clérambaulta se o popsání tohoto mechanismu pokoušeli i jiní autoři. Přibližně od 80. let minulého století se zájem o tuto problematiku prohlubuje a v jejím zkoumání tak dochází k určitému posunu. Tento je možné spatřovat ve dvou skutečnostech. Předně se začíná užívat pojmu „stalking“, jenž v sobě obsahuje podstatně pestřejší škálu různých vzorců chování pachatele. Kromě toho se vedle psychiatrie tento fenomén stává předmětem zkoumání dalších vědních oborů orientovaných na kriminalitu. Takto orientovaný zájem se promítl i v právních úpravách celé řady států, kde se stalo jednání stalkerů skutkovou podstatou trestného činu. Současně se začaly objevovat i jiné právní normy zaměřené proti stalkingu. Za první právní normu tohoto druhu je možné považovat antistalkingovou právní úpravu, jež byla přijata v americkém státě Kalifornia jako reakce na vraždu mladé nadějně herečky Rebecca Shaeffer, které se dopustil její fanatický fanoušek Roberco Bardo (Čírtková, 2008, s. 67 - 68). Nebyl to však ani zdaleka první případ podobné vraždy. Stačí vzpomenout např. vraždu bývalého člena hudební skupiny Beatles Johna Lennona 8. prosince 1980 jeho fanatickým obdivovatelem Markem Davidem Chapmanem.

I vzhledem k tomu, že se problém pronásledování jevil jako nejvíce palčivý u celebrit, ať již z umělecké či politické branže, byly výzkumy stalkingu v tomto období zaměřeny především ve vztahu k těmto VIP osobám. Podepsal se na tom i neutuchající zájem médií o pronásledování známých osob. K nejvíce známým takovým případům náleží pronásledování známé herečky Jodie Foster Johnem Hinckleyem juniorem, který proslul svými neúspěšnými pokusy dvořit se této herečce. Neopětované city vyprovokovaly Hinckleye k tomu, že se chtěl zviditelnit atentátem na tehdejšího amerického prezidenta Ronalda Reagana. Nedlouho před atentátem, který Reagan díky shodě okolností přežil, Hinckley napsal v dopise adresovaném Foster mimo jiné následující: „... Jodie, v sekundě bych zanechal myšlenky na to, abych dostal Reagana, kdybych jen mohl získat tvoje srdce a prožít zbytek života s tebou ...“ (Meloy, 1998, s. 21).

Během výzkumů stalkingu bylo ovšem zjištěno, že tento problém se nedotýká pouze celebrit (i když u nich je tento problém nejvíce markantní), ale i ostatních lidí. Prováděné výzkumy taktéž poukázaly na skutečnost, že stalking velmi často souvisí s domácím násilím, kdy při něm dochází k obtěžujícímu pronásledování intimních partnerů, ať již bývalých či stávajících. V našich podmínkách byl nedávno medializován jeden z několika takových případů, kdy šestatřicetiletý muž vyhledal bývalou přítelkyni v jejím bytě v Praze na Spořilově, vyrazil dveře jejího bytu, kde následně zastřelil

osmatřicetiletou ženu, třikrát zasáhl jejího nového přítele a poté spáchal sebevraždu. Z okolností tohoto případu je možno zmínit, že útočník oběti před činem vyhrožoval a poslal jí fotku, na níž jí drží u hlavy pistoli. Konečná bilance útoku byla dva mrtví a jeden těžce zraněný. (www.novinky.cz/krimi/184417-za-strelbou-v-praze-je-zrejme-zarlivost.html)

I z tohoto případu je zřejmé, že se v případě stalkingu jedná o závažný sociální problém, jemuž je nutno věnovat patřičnou pozornost. V podmínkách České republiky bohužel doposud k tomuto problému nebyl proveden dostatečně reprezentativní výzkum. V teoretické rovině se mu nejvíce věnuje Ludmila Čírtková, která této problematice věnovala řadu menších statí a zejména obsáhlou pasáž ve své práci *Moderní psychologie pro právníky*. S účinností od 1. ledna 2010 je stalking i u nás trestným činem.

1.1 Vymezení pojmu „stalking“, jeho místo v domácím násilí

Vymezit pojem „stalking“ není právě snadné, poněvadž jeho chápání je ovlivněno pozicemi, z nichž tento fenomén zkoumáme, a dále také proto, že lze pod tento pojem podřadit množství různých vzorců chování. Není proto jistě překvapující, že se lze setkat s poměrně velkým množstvím definic tohoto pojmu, které jsou poplatné názorům jejich autorů, preferované psychologické teorii, účelu pro který jsou vymezovány či geografickému místu jejich vzniku. Proto jsou odlišná i právní vymezení zmíněného pojmu, stejně jako je jinak tento termín definován odlišně v závislosti na zaměření prováděného výzkumu. Klinické vymezení pojmu „stalking“ zase akcentuje funkce porozumění a intervence.

Různorodost chápání pojmu „stalking“ je možné velmi dobře ilustrovat výsledky studie Dennisona a Thomsona, kteří v roce 2000 publikovali výsledky svého srovnávacího zkoumání v oblasti chápání pojmu „stalking“ v legislativě a v oblasti ostatních komunit, eventuálně obdobnou komparační studií L. Sheridana, který se ve studii zveřejněné v roce 2000 zabýval otázkami laického vymezení pojmu „stalking“ i srovnáním jeho různého právního vymezení.

Z dosud uvedeného je tedy patrné, že definice pojmu „stalking“ je možné nejjednodušeji rozdělit do dvou skupin – na definice obecné a definice právní. Obecné definice jsou již ze své podstaty širší, než jsou definice právní, které v sobě zahrnují pouze předpokládané a nejvíce nebezpečné formy takového jednání.

1.1.1 Obecné definice pojmu „stalking“

Ze zahraničních definic pojmu „stalking“ je možné zmínit vymezení přední americké odbornice na problematiku stalkingu působící na Minnesota Threat Assessment and Forensic Professionals Kristine K. Kienlen, která jej chápe jako trvalé a nechtěné pronásledování osoby nebo obsedantní obtěžování jinou osobou, které této osobě způsobuje strach nebo tělesné zranění. V podobném duchu se nese definice tohoto pojmu na webových stránkách instituce, kde K. Kienlen působí. Zde je uvedeno následující vymezení tohoto pojmu: „Stalking je obtěžující vzorec nechtěného pronásledování nebo opakovaného harassmentu, který způsobuje oběti pocit terorizování a strachu o její bezpečí.“ (www.mnprotect.com/-stalking). Další zahraniční odborník na problematiku stalkingu J. Reid Meloy přišel s velmi obecnou definicí pojmu „stalking“, o němž hovoří jako průběžném pronásledování oběti, které je charakteristické jejím ohrožením a potenciálním nebezpečím (Meloy, 1998). S dalšími definicemi pojmu „stalking“ je možné se setkat u amerických badatelek Patricie Tjaden a Nancy Thoennes (1998, 2001), nebo u australských badatelů Paula E. Mullena a Michelle Pathé z Monash University (2001) nebo Emmy Ogilvie z Australian Institute of Criminology (2000).

Americká organizace – Violence Against Women Grants Office, která je součástí The U. S. Department of Justice, vymezuje pojem „stalking“ jako „... obtěžující či ohrožující chování, které je prováděno proti jedinci opakovaně, např. sledování osoby, objevování se v domě oběti či na pracovišti, obtěžující telefonní hovory, zasílání psaných dopisů a darů, nebo ničení osobního majetku.“ (U. S. Department of Justice, 1998, s. 5).

Jiná americká organizace s názvem Národní centrum pro oběti kriminality (The National Center for Victims of Crime) se sídlem ve Washingtonu pro své potřeby charakterizuje pojem „stalking“ jako fenomén, který „... vytváří nejistotu, vštěpuje strach a je schopen kompletně narušit život. Může zahrnovat vážné – dokonce smrtelné – násilí. Stalking zahrnuje vzorec zjevného kriminálního, ale i zdánlivě nevinného chování, které v oběti způsobuje strach o sebe či ostatní.“ (U. S. Department of Justice, 2004, s. 15). Vymezení předmětného pojmu od zmíněné organizace obsahuje i dva znaky, jimiž se stalking odlišuje od jiných druhů trestně právního jednání. Tím prvním znakem je opakovaná viktimizace oběti, která vychází z toho, že stalker se dopouští častěji série aktů pronásledování než jednotlivých incidentů. Druhým znakem stalkingu

jsou pak negativní důsledky pro jeho oběť. (viz U. S. Department of Justice, 2004, s. 15).

Stalking Resource Center, jež je součástí National Center for Victims of Crime uvádí taktéž následující projevy stalkingu, které velmi dobře demonstrují, nakolik široký záběr tato problematika má:

- opakovaná, nechtěná, rušivá a obavu vzbuzující komunikace pachatele s obětí prováděná prostřednictvím telefonu, pošty anebo e-mailu;
- opakovaná ztráta nebo naopak zaslání nechtěných předmětů, dárků či květin oběti;
- sledování nebo vyčkávání na oběť na takových místech, jakými jsou domov, škola, zaměstnání nebo místo rekreace;
- uskutečňování přímého či nepřímého ohrožení poškození oběti, dětí oběti, jejích příbuzných, přátel či oblíbených zvířat;
- poškozování majetku oběti nebo hrozba takovým jednáním;
- obtěžování oběti na Internetu;
- poskytování informací nebo šíření pomluv o oběti prostřednictvím Internetu, na veřejnosti nebo během rozhovoru;
- získávání osobních informací o oběti prostřednictvím veřejnosti dostupných údajů s využitím internetových vyhledávacích služeb, najmutím soukromých detektivů, procházením odpadků oběti, kontaktování přátel oběti, rodiny, spolupracovníků či sousedů apod. (www.ovw.usdoj.gov/aboutstalking.htm):

Z definic pojmu „stalking“ našich autorů je možno zmínit jeho vymezení naší přední odbornice na tuto problematiku Ludmily Čírtkové, která jej v kriminologickém smyslu charakterizuje jako „... úmyslné, zlovolné pronásledování a obtěžování jiné osoby, které snižuje kvalitu života a ohrožuje její bezpečnost. Přímým následkem stalkingu je **závažné narušování soukromí, osobní svobody a lidské důstojnosti oběti**. V závažných případech poškozuje stalking **duševní i tělesné zdraví oběti, či dokonce ohrožuje její život**.“ (Čírtková, 2008, s. 53).

Na základě shrnutí dosud uvedených definic můžeme tedy k pojmu „stalking“ uvést následující:

- je to jednání, které je pro oběť obtěžující a minimálně nepříjemné, když ne nebezpečné – toto jednání tedy musí směřovat vůči konkrétní osobě (oběti), které může způsobovat (a často také působí) strach;

- obtěžující a pronásledující jednání musí být mimo normu – stalkingem nemůže být např. běžné vyřizování záležitostí spojených s rozchodem, společenské normy respektující kontakty mezi oběma stranami apod.;
- role ve vztahu stalker – jeho oběť jsou zcela zřejmé a stálé – o stalkingu lze sotva hovořit, pokud se průběžně obě role během setkání mění;
- jedná se o opakované jednání, které probíhá po určitou dobu a vyznačuje se určitou dynamikou – za stalking tedy nelze považovat např. jednorázovou hádku, zaslání jedné sms apod., ačkoliv i tyto formy mohou být pro potenciální oběť stalkingu nepříjemné a frustrující;
- jde o záměrné jednání ze strany stalkera, tj. osoby, která se stalkingu dopouští – stalkingem proto nemůže být nahodile krátké setkání, které proběhlo bez záměrné aktivity potenciálního stalkera;
- jednání stalkera musí reálně zasahovat do privátní sféry oběti – tato podmínka není splněna tehdy, pokud stalker chce škodit oběti neúčinným způsobem, např. zařikáváním aj.
- způsob obtěžování oběti ze strany stalkera může být velmi různorodý a může být závislý jak na okolnostech souvisejících s obětí, tak i na okolnostech, které souvisí se stalkerem.

1.1.2 Právní vymezení pojmu „stalking“

Smyslem právního vymezení pojmu „stalking“ je jeho vymezení pro účely postihu pachatele, který se tohoto společensky nebezpečného jednání dopouští. Jak bylo zmíněno v historickém exkursu, první zákon zaměřený proti stalkingu byl přijat v roce 1990 v americkém státě Kalifornie. Postupem času byly obdobné právní normy schváleny ve všech padesáti státech USA i v distriktu Columbia. V roce 1996 došlo ke schválení trestného činu stalkingu na federální úrovni. Na ní je stalking postihován tehdy, pokud k jeho spáchání dojde na území dvou či více států USA či pokud k němu dojde na federální půdě. Právní normy zaměřené proti stalkingu byly ve Spojených státech vícekrát neúspěšně napadeny ústavními stížnostmi, kdy stěžovatelé právnímu vymezení stalkingu vyčítali vágnost, v důsledku které je údajně protiústavní (hovoří Meloy).

Zřejmě nejčastěji citovanou právní definicí pojmu „stalking“ je definice podaná výše citovanou americkou organizací The National Center for Victims of Crime. Tato stalking v právním významu vymezuje jako „... průběh chování či vzorec chování,

který by mohl způsobit racionální osobě obavu z tělesného zranění či smrti u sebe či člena bezprostřední rodiny.“ (U. S. Department of Justice, 2004, s. 3)

Právní úpravu proti stralkingu přijala i Kanada (1993), v Evropě např. Německo, Anglie, Wales, Irsko, Francie, Nizozemí (1997), Česká republika (2010) či Rakousko. Z mimoevropských států je možné ještě zmínit antistalkingovou právní úpravu v Austrálii a jejích dominiích. Přestože se tyto právní úpravy dotýkají stalkingu, vymezení tohoto pojmu v různých státech a tím i skutkové podstaty příslušného trestného činu (obtěžování nebo stalking) se do určité míry odlišují, přičemž největší odlišnosti spočívají ve stanovení nežádoucího stupně výhrůžek a prokazování úmyslu dopustit se tohoto trestného činu. Existují státy, které požadují prokázání úmyslu stalkera pronásledovat a způsobovat u oběti negativní emoce, v jiných státech zase postačuje, pokud se u oběti stalkera projevují symptomy racionálního strachu.

Přes veškeré odlišnosti však mají právní úpravy zaměřené proti stalkingu tři styčné body. Jsou jimi:

- popis vzorce stalkingového chování – vymezuje zákonem netolerované způsoby (vzorce) chování stalkera, jež oběť pociťuje jako obtěžující či ohrožující, přičemž ve většině států musí stalker zapříčinit nejméně dva incidenty;
- vymezení explicitních nebo implicitních pohrůžek, které mohou být směřovány k oběti stalkingu či jiné její blízké osobě – v některých státech jsou postaveny mimo zákon pouze pohrůžky explicitní;
- následek jednání stalkera, který spočívá v racionálním strachu nebo obavě oběti stalkingu.

U nás se s právním vymezením pojmu „stalking“, respektive „nebezpečné pronásledování“ můžeme setkat v komentáři k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Zde je uvedeno, že: „Za stalking se obvykle považuje zlovolné, úmyslné, opakované a dlouhodobé obtěžování jiné osoby, která toto pociťuje jako příkoří a snižuje jí to vzhledem k intenzitě obtěžování, četnosti, příp. i strachu z vlastní bezpečnosti kvalitu života. Stalking může spočívat v pouhém psaní dopisů či e-mailů, posílání SMS zpráv, telefonickém volání, vyhledávání na internetových diskuzních fórech a pod. (tzv. cybernetic stalking), zastavování na ulici, ale též v nebezpečnějších formách, jako jsou vyhrožování, fyzické napadání (byť nedojde k ublížení na zdraví), poškozování věcí (např. vozidla, vstupních dveří, fasády domu) a jiné podobné způsoby.“ (Jelínek a kol., 2009, s. 432). Tato definice obsahuje jak obecné vymezení pojmu stalking z právního hlediska, tak i předpokládané typické formy tohoto jednání.

1.2 Druhy stalkingu

Výše bylo uvedeno, že stalking zahrnuje různé vzorce chování. Tato skutečnost vyplývá mimo jiné i z toho, že existují různé druhy stalkingu, které se od sebe odlišují určitými charakteristikami. V odborné literatuře se lze přitom setkat s následující taxonomií druhů (či typů) stalkingu, která zohledňuje osobnost stalkera: pronásledování ex-partnerem, pronásledování umanutým (poblázněným) obdivovatelem, fixovaný pronásledovatel s psychickými poruchami a sadistický pronásledovatel (Čírtková, 2008, s. 73 - 76).

Pronásledování ex-partnerem je nejvíce rozšířeným druhem stalkingu, neboť podle dostupných údajů představuje tento druh přibližně polovinu veškerých případů stalkingu. Tento druh lze zároveň zařadit k těm nejvíce nebezpečným, poněvadž bývá provázen velmi silným rizikem agresivního jednání pachatele vůči jeho oběti. Agresivní jednání je možné přitom signifikantně více očekávat od ex-partnerů, kteří byli pachateli domácího násilí. Motivace ke stalkingu je u tohoto jeho druhu determinována dřívějším vztahem pachatele a jeho oběti. Pronásledovatel (stalker), jehož prožívání je zakotveno v ukončeném vztahu, má pocit zavrženého partnera, s nímž je spjata hořkost a nepřátelství ve vztahu k bývalému partnerovi. Jedná proto pod vlivem emocí, které mu brání jeho počínání posuzovat racionálně.

Pronásledování umanutým (poblázněným) obdivovatelem je rovněž poměrně rozšířeným druhem stalkingu, poněvadž tvoří zhruba jednu pětinu (cca 18 %) všech případů stalkingu. Tento druh stalkingu má ještě dva subtypy – stalking mladým obdivovatelem a stalking obdivovatelem středního věku. Stalkeři tohoto druhu jsou v odborné literatuře označováni rovněž coby nekompetentní nápadníci či „infatuation harassment“. Cíl pronásledování těmito obdivovateli by bylo vhodnější nazývat spíše jako idol než jako oběť. Idol je pro něj středem veškerého dění. Pronásledovatel sice usiluje o bližší kontakt se svým idolem, avšak tomuto nehrozí reálné nebezpečí, že by mu bylo ze strany stalkera fyzicky ublíženo. Takový ctitel je orientován ve svých úvahách směrem do budoucnosti, kterou spojuje s romantickým vztahem se svým idolem. Toto fantazírování je pozitivní a romantické, proto je tato forma pronásledování nejméně nebezpečná.

Fixovaný pronásledovatel s psychickými poruchami (výskyt cca 20 %) existuje ve dvou variantách, které se liší svojí nebezpečností. V méně nebezpečné variantě je tento pronásledovatel zaměřen především na osoby opačného pohlaví,

s nimiž přichází do styku při výkonu své profese. Je charakteristický iluzorní představou o reálnosti ideálního vztahu s vyhlédnutým objektem, přičemž je současně bezdůvodně přesvědčen o tom, že oběť má zájem o bližší kontakt s ním. V jeho případě ovšem zůstává zachováno vnímání reality a nejedná se o psychotického jedince. Tento pronásledovatel není tedy pro oběť příliš nebezpečný. To však neplatí o fixovaném pronásledovateli se zvýšenou nebezpečností, který je postižen závažnějším stupněm psychického narušení, které může spočívat např. v tzv. „borderline“ nebo v epizodické schizofrenii. Proto jde o pronásledovatele velmi nevypočitatelného, který je schopen v podstatě čehokoliv. Tento typ je obvykle zaměřen na osoby s vyšším sociálním statutem.

„Borderline“ je „Hluboká porucha osobnosti zapříčiněná nedostatečně vytvořenou hranicí mezi jedincem a ostatními, na začátku života mezi jím a pečující osobou, nejčastěji matkou. Tito lidé jsou schopni pouze extrémních intenzit vztahů. Mohou prožívat úplné splnutí s druhým a čekají od něj, že bude rozpoznávat a sytit jejich potřeby bez vlastního vkladu a přičinění. Ostatní považují za pouhé objekty. Jejich vztahy jsou velmi nespolehlivé a proměnlivé v krátkém čase, často se ve jejich vztazích objevuje tzv. splitting. Jejich neostré hranice zvyšují křehkost a nekonzistenci, jedinci často trpí poruchou identity a chovají se pak spíše dle nějakých svých představ o roli, kterou mají nyní plnit, ale z které lehce vypadávají. Pak reagují impulzivně, často se vztekem a může se objevit značná agrese i vůči sobě v podobě sebevražedných hrozeb, které používají hlavně k manipulaci partnera, aby si ho udrželi. Bojí se opuštění, protože cítí vnitřní prázdnotu a mají pocit, že nemají co druhému nabídnout. Nedostatek uvědomění sebe často dostává podobu disociativní poruchy, kdy se jedinec cítí ve svých citech a myšlenkách rozpolcený. Afektivně je takový jedinec nestabilní, nálada se může měnit v několika vteřinách ve vztahu k okolí i k sobě samému. Ve vztazích se často vyskytuje idealizace, která může velmi lehce přecházet v devalvací a zase naopak.“
(www.drogy-info.cz/index.php/info/glosar_pojmu/h/hranicni_osobnost_borderline_personality)

Sadistický pronásledovatel se podle výsledků výzkumů vyskytuje zhruba ve 12 % případů stalkerů. Je nutno předeslat, že se vždy jedná o velmi nebezpečné pronásledovatele. Tato nebezpečnost je dána tím, že veškeré jejich jednání bývá chladně vykalkulované. Nápadná je u nich snaha o absolutní kontrolu života oběti, která postupně eskaluje a je provázena zastrašováním, které nelze brát na lehkou váhu. Tento druh pronásledovatelů je svým okolím vnímán jako psychopatická osobnost. Je také

obratný v komunikaci, díky čemuž často oklame své neznalé okolí. Sadistický pronásledovatel je orientován na přítomnost a jeho jednání je vykalkulované a chladné.

1.3 Dílčí závěr

Pod pojem stalkingu je možné zahrnout různé způsoby obtěžování a pronásledování oběti. K typickým projevům stalkingu je možno zařadit opakující se a déletrvající pokusy stalkera kontaktovat oběť, demonstrování síly a moci stalkera nebo poškozování a ničení věcí a předmětů. K pokusům stalkera kontaktovat oběť může docházet různými způsoby – prostřednictvím telefonátů, zasíláním sms zpráv, elektronické pošty, posíláním zásilek s pozornostmi či dárky, dopisů apod. Demonstrace síly a moci stalkera mívá obvykle formu přímých nebo nepřímých výhrůžek ze strany stalkera, jež u oběti oprávněně vzbuzují obavy a strach. V případě poškozování a ničení věcí oběti se může rovněž jednat o širokou škálu jednání ze strany stalkera. Může se jednat např. o rozbití skleněné výplně oken či dveří příbytku oběti, poškození laku jejího automobilu, propíchnání pneumatik vozidla, posprejování fasády domu, týrání či dokonce usmrcení oblíbeného zvířete oběti nebo zaslání zavírovaného mailu aj.

Z uvedených způsobů obtěžování oběti stalkerem je zřejmé, že se jedná o poměrně nebezpečná jednání, která mohou mít negativní dopady na oběť, jež mohou spočívat v následcích na psychice a zdraví pronásledované osoby, v krajních případech i smrt. V takovém případě hovoříme o tzv. uštvání oběti. Riziko uštvání oběti je přitom nejvyšší v případě sadistického pronásledovatele.

2 Oběti a pachatelé stalkingu

Z výzkumů, jež byly k problematice stalkingu prováděny v zahraničí, vyplývá, že se pachatelé stalkingu vyznačují obecně určitými psychologickými charakteristikami, které poukazují na zvýšené riziko nebezpečného pronásledování. Naproti tomu se obětí stalkingu může stát v podstatě kdokoli, aniž by byly rozhodující nějaké její osobnostní charakteristiky.

2.1 Oběti stalkingu

K obětem stalkingu je možné uvést, že se jimi potenciálně mohou stát jakékoliv osoby, aniž by bylo rozhodné, jaký je jejich věk, pohlaví, sociální status, kulturní zázemí, sexuální orientace nebo vzhled. Přes tuto skutečnost je však možné na základě empirických zkušeností uvést, že statisticky se oběťmi stalkingu stávají více zejména osoby následujících charakteristik:

- spíše se jimi stávají ženy, než muži;
- osoby osamocené (tzv. single);
- osoby, které se stalkerem ukončili partnerský vztah;
- exponované osoby – slavní umělci, politici, moderátoři, ale i jedinci v pracující v profesích s těsným kontaktem s jinými lidmi – lékaři, advokáti, soudci, profesori, učitelé apod.; (www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/art_5000/posuzovani-stalkingu-z-kriminalistickeho-a-psychiatrickeho-hlediska.aspx)

Z pohledu oběti stalkingu probíhá pronásledování v určitých fázích. Například P. Fiedler (2006, s. 19 - 20) hovoří o spirále stalkingu, jež zahrnuje tři fáze, které se opakují:

- 1. fáze – je pro ni příznačná vlastní aktivita pronásledovatele, který obtěžuje svoji oběť např. posíláním množství SMS zpráv, řadou telefonátů, zasíláním dopisů, dárků apod. Tyto aktivity stalkera u oběti vyvolávají úlek a obavy. Oběť se nachází ve značné tenzi. Tento stav však pozvolna odeznívá.
- 2. fáze – zde již tenze u oběti na určitou dobu odeznívá, poněvadž oběť se z otřesu už vzpamatovala a nastává u ní uklidnění. Délka trvání této fáze ovšem není nikterak dlouhá.

- 3. fáze – v ní se u oběti výrazně projevuje na jedné straně anticipační stres z toho, co bude následovat, na straně druhé pak bezmoc. V důsledku toho oběť prožívá akutní traumatizující zážitky, které zapříčiňují bezprostřední aktivity stalkera, jakož i v mezidobí napjaté očekávání, čeho se má od pronásledovatele nadít příště. U obětí pak nastává stav permanentní tenze, obav a zvýšené pozornosti, které jsou provázeny neklidem a extrémní podezíravostí. Stalker v tomto stádiu de facto ovládá život své oběti.

Vzhledem k výše uvedenému je odborníky často zkoumána souvislost hypervigilance a intruze, která je typická pro oběť stalkingu, a posttraumatické stresové poruchy. Tento předmět zájmu vyplývá z logické úvahy o podobnosti či totožnosti symptomů, které jsou společné všem třem uvedeným fenoménům.

Hypervigilanci je možné charakterizovat jako stav zvýšené senzorycké citlivosti jedince, která je provázena přehnanou intenzitou chování, jehož cílem je odhalit potenciální hrozby. Hypervigilance je kromě toho doprovázena zvýšenou úzkostí, která může způsobit až vyčerpání. K dalším jejím symptomům náleží abnormálně zvýšené vzrušení, přehnaně vysoká reakce na podněty a setrvalé sledování okolního prostředí v případě ohrožení (<http://en.wikipedia.org/wiki/Hypervigilance>). Hypervigilance může být i projevem posttraumatické stresové poruch, právě proto bývá badateli v souvislosti se stalkingem hledána souvislost těchto dvou fenoménů. Vzpomínky a myšlenky oběti na traumatickou událost, v daném případě na pronásledování stalkerem jsou označovány pojmem intruze. Pro tyto vzpomínky a myšlenky je charakteristické, že jsou hluboce prožívány, nejsou vázány na kontext a jejich obraz je strnulý v čase (Vizinová, Preiss, 1999, s. 83).

K průvodním projevům posttraumatické stresové poruchy můžeme zařadit hlavně depresi či úzkost. Uvedené symptomy mohou být v některých případech tak intenzivní, že nelze vyloučit ani diagnostikování úzkostné či depresivní poruchy. Vyloučit nelze v některých případech ani somatické příznaky spočívajících obvykle v kardiovaskulárních obtížích. Postižení o prožitých traumatických událostech neradi hovoří, neboť u nich při vybavování si vzpomínek na ni dochází ke gradaci pocitů úzkosti i příznaků vegetativních (Herman, Praško, Seifertová, 2007, s. 114). Kromě již uvedeného se při posttraumatické stresové poruše mohou u postiženého jedince projevovat nadměrná podrážděnost, přehnaně velké úlekové reakce, poruchy spánku (jeho zhoršená kvalita i délka), v některých případech i občasné a nepředvídatelné výbuchy agresivního jednání, které je reakcí na minimální podnět, někdy k němu

dochází i bez jakéhokoliv podnětu. Zaznamenat lze i impulzivní chování (náhlé toulky, změna životního stylu či bydliště), potíže s pamětí, emoční labilitu, závratě i bolesti hlavy (Vizinová, Preiss, 1999, s. 71).

Ve shodě s výše uvedeným je tak možné ztotožnit se s názorem některých autorů (např. Čírtkové), že stalking coby opakovaná traumatizace způsobená člověkem, lze akceptovat jako příčinu vzniku posttraumatické stresové poruchy.

Vedle výše popsaných negativních dopadů stalkingu na oběť je nutno uvažovat i o dalších negativních vlivech, které jsou s tímto jevem spojeny, a jež mají nežádoucí dopad na oběť, potažmo i na jiné osoby. Těmito důsledky mohou být zejména:

- materiální újma – může mít různou podobu – od ztráty výdělků v důsledku ztráty zaměstnání, přes investice do zabezpečovacího zařízení, likvidaci škod způsobených stalkerem, nákladů na případné přestěhování oběti až po částky vydávané za právní pomoc při realizaci právních kroků vůči stalkerovi;
- sekundární viktimizace – stalkingem mohou být zprostředkovaně v různých podobách postiženy i další osoby (příbuzní, kolegové ze zaměstnání, policisté, právníci apod.) v okolí primární oběti;
- fyzické napadení – u některých stalkerů může neopětovaný zájem vyústit až ve fyzické napadení obětí, popřípadě k ničení jejich předmětů, věcí apod. (Buskotte, 2008, s. 52 - 53):

2.2 Pachatelé stalkingu

Z výzkumů prováděných k pachatelům stalkingu v zahraničí, kde tato problematika patří k nejfrekventovanějším výzkumným zájmům, je možné učinit dva závěry:

1. Obvyklý závěr psychologických studií je ten, že za pronásledováním je více osobnost pachatele nežli faktory situační. Chování oběti nemá tedy na spuštění pronásledování příliš velký vliv, pokud vůbec nějaký má. V případě většiny stalkerů bývá coby bazální zdroj jejich problémového chování identifikována tzv. nejistá vazba („insecure attachment“), jež se projevuje nejistotou, citovou ambivalencí, agresivitou i neschopností řešit závislost ve vztahu. V této souvislosti z výstupů studií dále vyplývá, že ovlivňování chování stalkerů terapeutickými zásahy je poměrně obtížné.

2. Z psychologických studií dále vyplývá skutečnost, že existují poměrně výrazné diference v osobnostních charakteristikách mužských a ženských pachatelů stalkingu. Značné odlišnosti jsou zjišťovány v dimenzi označované jako „schopnost řešit problémy“ („problem solving skills“). Muži v této dimenzi dosahují velmi nízkého skóre, ženy naproti tomu dosahují v porovnání s muži velmi dobrých výsledků. Na základě uvedeného je možno dovodit, že muži se uchylují ke stalkingu proto, že neumí řešit vztahové problémy jiným způsobem. Naproti tomu ženy ke stalkingu přistupují cíleně a kontrolovaně, tedy programově. Je ovšem nutno upozornit na skutečnost, že tyto studie jsou postaveny na zkoumání osob, vůči kterým bylo postupováno z důvodu orgány činnými v trestním řízení (justičními orgány), eventuálně osob, které se z důvodu stalkingu léčily. Z toho důvodu je toho doposud jen velmi málo známo o psychologii osob, které se dopouštějí méně závažných forem stalkingu, tzv. obtěžování („harassementu“). (Čírtková, 2008, s. 71 - 73):

Psycholožka A. Buskotte k pachatelům stalkingu uvádí, že se nejedná pouze o jedince nemocné, bláznivé či psychopatické, jak je mnohdy líčí různé kriminální filmy. Velmi často se totiž ke stalkingu uchylují i jedinci, kteří vedou naprosto běžné sociální životy, zvládají normální chování a v podstatě jsou i velmi nenápadní. Na první pohled by se mohlo zdát, že se jedná o beznadějně zamilované osoby, avšak při hlubší analýze jejich jednání dospíváme k závěru, že chování stalkera nemá s opravdovou láskou ničeho společného. Spíše v něm lze spatřovat touhu po moci a po kontrole. Množství pronásledovatelů si činí na oběť právo a nároky, kdy se svého objektu pronásledování nechtějí vzdát a chtějí jej „vlastnit“. Od tohoto typu pronásledovatelů je nutno očekávat největší rizika, zejména pokud se jedná o bývalé partnery, u nichž se již v samotném vztahu vyskytovalo násilí (Buskotte, 2008, s. 50).

2.3 Dílčí závěr

Stalking je z psychologického pohledu specifickou záležitostí u jeho pachatelů, u obětí žádné specifické osobnostní charakteristiky většinou zjišťovány nejsou. To v praxi znamená, že obětí stalkingu se může stát prakticky kterýkoliv jedinec. Více se však obětí stalkingu stávají ženy, osoby bez partnera či partnerky, bývalí partneři či na veřejnosti exponovaní jedinci, kteří jsou tak pronásledovatelům určitým způsobem „na očích“. Pro oběť může mít stalking poměrně závažné psychické následky. Kromě toho

se stalking může do života oběti promítnout i fyzickou újmou či ekonomickými důsledky. Nezřídka dochází i k sekundární viktimizaci osob z okolí oběti.

U pachatelů stalkingu hrají velkou roli osobnostní charakteristiky. Situační faktory (zejména chování oběti) při uchýlování se pachatelů ke stalkingu hrají pouze podružnou roli. U mužských a ženských pachatelů stalkingu jsou zjišťovány velké rozdíly, pokud se týká dimenze „schopnost řešit problémy“. Muži v ní v porovnání se ženami dosahují velmi nízkého skóre. Lze se tak domnívat, že muži-pachatelé stalkingu nejsou schopni situaci, která předchází stalkingu řešit jiným způsobem, zatímco ženy-pachatelky stalkingu se k němu uchylují promyšleně a cíleně.

3 Možnosti řešení stalkingu

3.1 Trestněprávní opatření proti stalkingu

Normy trestního práva zaujímají v působení proti stalkingu důležité postavení. Jednak působí preventivně na osobu potenciálního pachatele, kterého většinou hrozba trestu od stalkingu odradí, jednak umožňuje postih stalkera v případě, že se přece jen ke stalkingu uchýlí. Dne 1. ledna 2010 vstoupil v účinnost zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „tr. z“), který obsahuje mimo jiné i ustanovení § 354, které vymezuje skutkovou podstatu trestného činu nebezpečného pronásledování.

V této souvislosti je možné zmínit, že se bylo možné v minulosti setkat s názorem, že bez implantování tohoto trestného činu do našeho právního řádu bylo trestní právo v působení proti stalkingu neúčinné. S tímto závěrem ovšem nelze souhlasit, poněvadž i zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon (dále jen „trestní zákon“), umožňoval postih řady jednání, která bylo možno pod pojem stalkingu podřadit. Z těch nejdůležitějších je možno uvést trestné činy maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání - § 171, obecné ohrožení - § 179, § 180, násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci - § 196, § 197 a šíření poplašné zprávy - § 199, opilství - § 201a, výtržnictví - § 202, týrání zvířat - § 203, pomluva - § 206, týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě - § 215a, vražda - § 219, ublížení na zdraví - § 221, § 222 a § 224, omezování osobní svobody - § 231, zbavení osobní svobody - § 232, vydírání - § 235, porušování domovní svobody - § 238, porušování tajemství dopravovaných zpráv - § 239, znásilnění - § 241, poškození a zneužití záznamu na nosiči informací - § 257a či tzv. sprejství - § 257b; vše trestního zákona).

V dalším výkladu se budeme věnovat příslušným ustanovením trestního zákoníku, která jsou v případě stalkingu využitelná. Tento výklad není možné s ohledem na řešenou problematiku stalkingu začít jiným ustanovením, než ustanovením § 354 trestního zákoníku, které nese název nebezpečné pronásledování. Podle tohoto ustanovení je možné postihnout pachatele, který jinou osobu dlouhodobě pronásleduje tím, že:

- jí vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmou nebo osobám jí blízkým;
- vyhledává její osobní blízkost nebo ji sleduje;
- vytrvale ji prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje;

- omezuje ji v jejím obvyklém způsobu života, nebo
- zneužije jejích osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu.

Kromě některého či více ze shora uvedených jednání musí být splněna podmínka, že toto jednání pachatele je způsobilé vzbudit v objektu pronásledování důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých. Pachateli tohoto skutku hrozí trest odnětí svobody až na jeden rok nebo trest zákazu činnosti. Přísněji (odnětím svobody na šest měsíců až tři roky) bude pachatel uvedeného skutku potrestán, jestliže jej spáchá vůči dítěti nebo těhotné ženě, se zbraní, nebo s alespoň dvěma osobami.

Z uvedeného je zřejmé, že zákonodárce tímto ustanovením postihuje pouze nejzávažnější formy stalkingu. Pro všechny v tomto ustanovení taxativně vymezené druhy jednání je společná podmínka, že se musí jednat o dlouhodobé pronásledování jiné osoby a současně musí být takové jednání s to vzbudit v této osobě důvodnou obavu o život či zdraví vlastní nebo osob blízkých. Pojem osoby blízké je vymezen v ustanovení § 125 tr. z. následovně: „Osobou blízkou se rozumí příbuzný v pokolení přímém, osvojitel, osvojenec, sourozenec, manžel a partner; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké jen tehdy, kdyby újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pocítovala jako újmu vlastní.“ Jestliže jednání pachatele tedy nebude způsobilé tuto obavu vzbudit (posuzováno z objektivního hlediska), pak se nemůže jednat o trestný čin nebezpečného pronásledování ve smyslu ustanovení § 354 tr. z.

Vedle citovaného ustanovení trestního zákoníku o nebezpečném pronásledování lze pro některá jednání stalkerů či pro postih následků tohoto jednání použít i jiná ustanovení této právní normy.

Pokud stalking skončí úmyslnému usmrcením oběti ze strany stalkera, je na místě aplikovat ustanovení § 140 tr. z. o vraždě. V takovém případě pachateli hrozí trest odnětí svobody na deset až osmáct let. Přísněji bude za tento skutek potrestán s trestní sazbou trestu odnětí svobody na dvanáct až dvacet let pachatel tehdy, pokud jej spáchá s rozmyslem nebo po předchozím uvážení. Ještě přísnější postih – trest odnětí svobody na patnáct až dvacet let nebo výjimečný trest – hrozí pachateli tohoto činu tehdy, pokud se tohoto trestného činu dopustí mimo jiné na dvou nebo více osobách, na těhotné ženě, na dítěti mladším patnácti let či jej spáchá zvláště surovým nebo trýznivým způsobem. Trestná je i příprava tohoto trestného činu.

Trestní postih stalkerovi hrozí i tehdy, pokud svoji oběť usmrtí z nedbalosti. V takovém případě se užije ustanovení § 143 tr. z. - usmrcení z nedbalosti. Pokud pronásledovatel své oběti způsobí z nedbalosti smrt, hrozí mu trest odnětí svobody až na tři léta nebo zákaz činnosti. Pokud však pronásledovatel svým nedbalým jednáním zapříčiní smrt nejméně dvou osob, použije se přísnější trestní sazby, a to trestu odnětí svobody na tři léta až deset let.

Nelze vyloučit ani možnost, že pronásledovatel svým jednáním pohne svoji oběť k sebevraždě. Pro tyto případy je využitelné ustanovení § 144 tr. z. - účast na sebevraždě. Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo jiného pohne k sebevraždě nebo jinému k sebevraždě pomáhá, přičemž poškozený se musí o sebevraždu alespoň pokusit. V takovém případě pachateli hrozí trest odnětí svobody až na tři léta. V tzv. kvalifikované skutkové podstatě, která se týká případů, kdy se pachatel takového trestného činu dopustí na dítěti (pojem „dítě“ je ve výkladovém ustanovení § 126 tr. z. vymezen jako „... osoba mladší osmnácti let, pokud trestní zákon nestanoví jinak) nebo na těhotné ženě, eventuálně na dítěti mladším patnácti let nebo na osobě stížené duševní poruchou, hrozí pronásledovateli trest odnětí svobody na dvě léta až osm let, respektive odnětí svobody na pět až dvanáct let.

Jednáním stalkera může být také v některých případech způsobena jeho oběti újma na zdraví. Pak je trestně právní posouzení jeho jednání závislé na tom, zda se tohoto jednání dopustil úmyslně či z nedbalosti, a dále také na stupni poškození zdraví. Jestliže pronásledovatel své oběti způsobí úmyslně těžkou újmu na zdraví, je na místě jeho jednání kvalifikovat jako trestný čin těžkého ublížení na zdraví podle ustanovení § 145 tr. z., za nějž mu hrozí trest odnětí svobody na tři léta až deset let. Jestliže se ovšem tohoto skutku dopustí mimo jiné na dvou nebo více osobách, na těhotné ženě, na dítěti mladším patnácti let, opakovaně či ze zavrženihodné pohnutky, je trestní postih přísnější, poněvadž takového pachatele může soud potrestat odnětím svobody na pět až dvanáct let. Jestliže však pachatel způsobí tímto činem smrt, uloží mu soud trest odnětí svobody v rozpětí od osmi do šestnácti let. U trestného činu těžkého ublížení na zdraví je trestná i jeho příprava.

Ublíží-li stalker své oběti úmyslně na zdraví, jedná se o trestný čin ublížení na zdraví ve smyslu ustanovení § 146 tr. z. Za tento čin hrozí jeho pachateli trest odnětí svobody na šest měsíců až tři léta. Jestliže se jej však pronásledovatel dopustí na těhotné ženě či na dítěti mladším patnácti let, hrozí mu přísnější trestní postih, který spočívá

v uložení trestu odnětí svobody na jeden rok až pět let. Způsobí-li pachatel úmyslným ublížením na zdraví smrt, činí trestní sazba odnětí svobody pět až deset let.

V případě těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti je pachatelovo jednání posuzováno jako trestný čin podle ustanovení § 147, kdy mu hrozí trest odnětí svobody až na dvě léta nebo trest zákazu činnosti.

U pronásledovatelů nelze ani vyloučit, že se u své oběti pokusí narušit její osobní svobodu. V takových případech připadá do úvahy postih dle ustanovení § 170 - zbavení osobní svobody, dále dle ustanovení § 171 - omezování osobní svobody, eventuálně podle ustanovení § 172 tr. z. - zavlčení.

Trestného činu zbavení osobní svobody ve smyslu ustanovení § 170 tr. z. se dopustí ten pachatel, který jinou osobu bez oprávnění uvězní nebo jiným způsobem zbaví osobní svobody. Tomuto pachateli hrozí trest odnětí svobody na dvě léta až osm let. Pokud však tímto činem způsobí mimo jiné fyzické nebo psychické útrapy anebo těžkou újmu na zdraví, hrozí mu trest odnětí svobody na pět až dvanáct let. Pokud by snad pronásledovatel zbavením svobody způsobil své oběti smrt, bude potrestán odnětím svobody na osm až šestnáct let. U tohoto trestného činu je trestná i jeho příprava.

Postihu podle ustanovení § 171 tr. z. se užije v těch případech, kdy stalker jiné osobě bez oprávnění brání užívat osobní svobody. Za takové jednání mu hrozí trest odnětí svobody až na dvě léta. Jestliže se pachatel dopustil tohoto trestného činu v úmyslu usnadnit jiný trestný čin, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta. Jestliže však pachatel tímto činem způsobí oběti fyzické nebo psychické útrapy, eventuálně těžkou újmu na zdraví, uloží se mu trest odnětí svobody v rozpětí od dvou do osmi let. Zemře-li v důsledku tohoto jeho jednání oběť, potrestá se stalker odnětím svobody na tři léta až deset let.

Skutková podstata trestného činu zavlčení podle ustanovení § 172 tr. z. v sobě zahrnuje dva různé způsoby pachatelova jednání, které jsou spojeny s níže uvedenými tresty. Dopustí se jej pachatel, který:

- jinou osobu lstí, násilím nebo hrozbou násilí nebo jiné újmy zavlče do ciziny, nebo ji přiměje, aby se do ciziny odebrala, nebo ji odvrací od návratu z ciziny, nebo
- jinou osobu lstí, násilím nebo hrozbou násilí nebo jiné újmy zavlče z ciziny do České republiky, nebo ji přiměje, aby se do České republiky odebral, nebo ji odvrací od návratu z České republiky.

V obou těchto případech trestní zákoník stanovuje trest odnětí svobody na dvě léta až osm let. Přísnější trestní sazby ve výměře trestu odnětí svobody na pět až dvanáct let se užije mimo jiné i tehdy, způsobí-li pachatel shora popsáním činem fyzické nebo psychické útrapy, nebo těžkou újmu na zdraví. Konečně trest odnětí svobody na osm až šestnáct let se uloží pachateli tohoto trestného činu za předpokladu, že svým činem zapříčiní smrt oběti. Rovněž u tohoto trestného činu je trestná již jen jeho příprava.

Nežřídkou chování stalkera spočívá ve vydírání. Pokud toto vydírání má podobu nucení jiné osoby násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy k tomu, aby něco konala, opominula nebo trpěla, pak je možné toto jednání kvalifikovat jako trestný čin vydírání podle ustanovení § 175 tr. z., které je sankcionováno trestem odnětí svobody na šest měsíců až čtyři léta nebo peněžitým trestem. Když se však tohoto činu dopustí s minimálně dvěma osobami nebo se zbraní, užije se přísnějšího postihu, který spočívá v uložení trestu odnětí svobody na dvě léta až osm let. Pokud pronásledovatel tímto jednáním způsobí těžkou újmu na zdraví, tr. z. v ustanovení § 175 odst. 3 pro tento případ stanovuje trest odnětí svobody v rozpětí od pěti do dvanácti let. Způsobí-li tímto jednáním smrt, uloží se mu trest odnětí svobody na osm až šestnáct let. U trestného činu vydírání je trestná i jeho příprava.

U stalkerů je též poměrně časté, že se snaží vniknout do obydlí pronásledované osoby. V takových případech se jedná o spáchání trestného činu porušování domovní svobody podle ustanovení § 178 tr. z. Tohoto se dopouští pachatel, který neoprávněně vnikne do obydlí jiného nebo tam neoprávněně setrvává. Pro tyto případy tr. z. stanovuje trest odnětí svobody až na dvě léta. Pokud je však spáchání tohoto činu spojeno s užitím násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí nebo s překonáním překážky, jejímž účelem je zabránit vniknutí, použije se přísnější trestní sazby tohoto trestu v rozpětí od šesti měsíců do tří let. Užije-li stalker při neoprávněném vniknutí do obydlí jiné osoby či při setrvání v něm násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí a takový čin spáchá se zbraní nebo nejméně se dvěma osobami, hrozí mu trest odnětí svobody na jeden rok až pět let nebo trest peněžitý.

K typickým jednáním v rámci stalkingu je snaha stalkera o kontrolu komunikace jeho oběti. Pro různé případy této komunikace je možné využít ustanovení § 182 tr. z. - porušení tajemství dopravovaných zpráv. Tohoto trestného činu je možné se dopustit několika různými způsoby jednání, a to:

- úmyslným porušením tajemství:
 - uzavřeného listu nebo jiné písemnosti při poskytování poštovní služby či přepravované jinou dopravní službou nebo dopravním zařízením;
 - datové, textové, hlasové, zvukové či obrazové zprávy zasílané prostřednictvím sítě elektronických komunikací a přiřaditelné k identifikovanému účastníku nebo uživateli, jenž zprávu přijímá, nebo
 - neveřejného přenosu počítačových dat do počítačového systému, z něj nebo v jeho rámci, včetně elektromagnetického vyzařování z počítačového systému, přenášejícího taková počítačová data.

Za spáchání tohoto trestného činu lze uložit trest odnětí svobody až na dvě léta nebo trest zákazu činnosti.

V souvislosti se stalkingem nelze vyloučit ani jednání, které bude spočívat ve vyzrazení určitých důvěrných informací, které mají vztah k pronásledované osobě. Dopustí-li se pachatel tohoto jednání, lze jej kvalifikovat jako naplnění skutkové podstaty trestného činu porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí podle ustanovení § 183 tr. z. Tato skutková podstata je ve zmiňovaném ustanovení vymezena tak, že se tohoto trestného činu dopustí ten, „Kdo neoprávněně poruší tajemství listiny nebo jiné písemnosti, fotografie, filmu nebo jiného záznamu, počítačových dat anebo jiného dokumentu uchovávaného v soukromí jiného tím, že je zveřejní, zpřístupní třetí osobě nebo je jiným způsobem použije...“. Pachateli tohoto trestného činu může být uložen trest odnětí svobody až na jeden rok, tresty zákazu činnosti nebo propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty. Pokud však měl pachatel v úmyslu tímto činem způsobit jinému škodu nebo jinou vážnou újmu, anebo ohrozit jeho společenskou vážnost, může mu být uložen trest odnětí svobody až na dvě léta, zákaz činnosti nebo propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty.

V případě, že oběť neopětuje city stalkera, tento má nezřídka tendence jí činit příkoří, které může spočívat kromě jiného i v šíření nepravdivé informace o oběti. Toto jednání je možné kvalifikovat jako trestný čin pomluvy ve smyslu ustanovení § 184 tr. z. Trestného činu pomluvy se dopouští pachatel, který o jiné osobě sdělí nepravdivý údaj, jenž je způsobilý značnou měrou ohrozit její vážnost u spoluobčanů, především ji poškodit v zaměstnání, narušit její rodinné vztahy nebo jí způsobit jinou vážnou újmu. Pachateli tohoto skutku je možné uložit trest odnětí svobody až na jeden rok. Pakliže se však tohoto jednání dopustí tím, že k němu využije tisk, film, rozhlas, televizi, veřejně

přístupnou počítačovou sítí nebo jiný obdobně účinný způsob, může mu soud uložit trest odnětí svobody až na dvě léta nebo trest zákazu činnosti.

U pronásledovatelů nelze ve vztahu k oběti vyloučit ani jednání proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Tato jednání lze postihovat podle ustanovení § 185 - znásilnění nebo podle ustanovení § 186 tr. z. - sexuální nátlak.

Trestného činu znásilnění ve smyslu ustanovení § 185 tr.o z. se dopouští pachatel, který jinou osobu násilím nebo pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku, nebo kdo k takovému činu zneužije její bezbrannosti. V těchto případech hrozí pachateli trest odnětí svobody na šest měsíců až pět let. Jestliže se však pachatel tohoto skutku dopustí souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží, na dítěti, nebo se zbrání, může mu být soudem uložen trest odnětí svobody na dvě léta až deset let. Ještě přísnější trest – odnětí svobody na pět až dvanáct let – může být pachateli uložen tehdy, pokud se tohoto činu dopustí na dítěti mladším patnácti let nebo pokud tímto činem způsobí těžkou újmu na zdraví. Nejpřísněji je znásilnění trestáno v tom případě, že jím pachatel způsobí smrt. Za to mu hrozí trest odnětí svobody na deset až osmnáct let. U tohoto trestného činu je trestná i příprava.

Trestného činu Sexuálního nátlaku podle ustanovení § 186 trestního zákoníku se pachatel může dopustit tím, že:

- jinou osobu násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování, nebo
- k takovému chování jinou osobu přiměje zneužívaje její bezbrannosti;
- jinou osobu přiměje k pohlavnímu styku, k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování zneužívaje její závislosti, nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu.

Pachateli takového skutku hrozí trest odnětí svobody na šest měsíců až čtyři léta nebo trest zákazu činnosti. Jestliže se stalker tohoto trestného činu dopustí na dítěti nebo nejméně se dvěma osobami, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let. Ještě přísněji bude pachatel potrestán, pokud se dopustí některého z jednání uvedeného výše v prvních dvou bodech se zbrání. Tehdy mu soud může uložit trest odnětí svobody na dvě léta až osm let. Trest odnětí svobody na pět až dvanáct let lze uložit pachatel, dopustí-li se některého z jednání uvedeného výše v prvních dvou bodech na dítěti mladším patnácti let, nebo jestliže způsobí takovým činem těžkou újmu na zdraví.

Nejpřísnější postih za trestný čin sexuálního nátlaku – odnětí svobody na deset až šestnáct let – hrozí jeho pachateli, pokud jím způsobí smrt. I v případě tohoto trestného činu je trestná příprava.

Za situace, kdy oběť stalkingu žije s pronásledovatelem ve společném obydlí, přichází do úvahy postih pachatele podle ustanovení § 199 tr. z. - týrání osoby žijící ve společném obydlí. Trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí se dopouští ten, kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí. Pachatele tohoto trestného činu je možné potrestat odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta. Podstatně přísněji – odnětím svobody na dvě léta až osm let – se potrestá ten pachatel, který tento trestný čin spáchá zvláště surovým nebo trýznivým způsobem, dále pokud způsobí takovým činem těžkou újmu na zdraví, jestliže spáchá takový čin alespoň na dvou osobách nebo se jej dopouští po delší dobu. Nejtvrdší postih očekává pachatele tohoto trestného činu, pokud jím způsobí těžkou újmu na zdraví minimálně dvou osob nebo smrt.

Velmi často se můžeme setkat se situacemi, kdy si pronásledovatel vybíjí svoji frustraci na věcech, které patří oběti stalkingu, eventuálně jí blízkým osobám. Tyto případy je možné postihovat podle ustanovení § 228 tr. z. - poškození cizí věci. Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo:

- zničí, poškodí nebo učiní neupotřebitelnou cizí věc, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou (v souladu s ustanovením § 138 odst. 1 tr. z. se škodou nikoli nepatrnou rozumí škoda dosahující částky nejméně 5.000,- Kč);
- poškodí cizí věc tím, že ji postříká, pomaluje či popíše barvou nebo jinou látkou.

Pachateli tohoto skutku může být uložen trest odnětí svobody až na jeden rok, zákaz činnosti nebo propadnutí věci či jiné majetkové hodnoty. Při způsobení škody značné (v souladu s ustanovením § 138 odst. 1 tr. z. se značnou škodou rozumí škoda dosahující částky nejméně 500.000,- Kč), se trestní sazba u tohoto trestného činu zvyšuje na odnětí svobody na šest měsíců až tři léta, při způsobení škody velkého rozsahu (v souladu s ustanovením § 138 odst. 1 tr. z. se škodou velkého rozsahu rozumí škoda dosahující nejméně částky 5,000.000,- Kč) pak na odnětí svobody na dvě léta až šest let.

V praxi mohou nastat rovněž situace, kdy stalker poruší výkon předchozího úředního rozhodnutí nebo vykázaní. Pro tyto případy je možné využít ustanovení § 337 trestního zákoníku - maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázaní. Skutková podstata tohoto trestného činu je vymezena mimo jiné i tak, že se jej dopouští ten, kdo:

- maří nebo podstatně ztěžuje výkon rozhodnutí soudu nebo jiného orgánu veřejné moci tím, že se bez povolení a bez vážného důvodu zdržuje v místě či obvodě, na něž se vztahuje trest zákazu pobytu, nebo nedodrží omezení, jež mu byla soudem uložena v souvislosti s výkonem tohoto trestu;
- se dopustí závažného nebo opakovaného jednání, aby zmařil vykázaní provedené podle zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky nebo rozhodnutí o předběžném opatření soudu, jímž se ukládá povinnost dočasně opustit společné obydlí a jeho bezprostřední okolí a zdržet se vstupu do něj nebo povinnost zdržet se styku s navrhovatelem a navazování kontaktů s ním.

V obou těchto případech hrozí pachateli trest odnětí svobody až na tři léta. Dále se tohoto trestného činu dopouští osoba, která poté, co proti ní byla bezvysledně použita opatření v občanském soudním řízení směřující k výkonu rozhodnutí soudu nebo soudem schválené dohody o výchově nezletilých dětí, včetně úpravy styku s dítětem, maří výkon takového rozhodnutí nebo dohody nebo která se dopustí závažného jednání, aby zmařila výkon rozhodnutí jiného orgánu veřejné moci týkajícího se výchovy nezletilých dětí. Za toto jednání může být pachatel potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

Určité případy vyhrožování oběti a jejím blízkým osobám ze strany stalkera lze postihnout podle ustanovení § 352 tr. z. - násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci. Ze zde uvedených jednání je pro stalking aplikovatelné ustanovení odstavce 1, podle něhož je možné postihnout toho, kdo skupině obyvatelů vyhrožuje usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením škody velkého rozsahu. Pachateli tohoto činu může soud uložit trest odnětí svobody až na jeden rok.

Na další případy vyhrožování oběti, popřípadě jiným osobám ze strany pronásledovatele je možné aplikovat ustanovení § 353 tr. z. - nebezpečné vyhrožování. Podle tohoto ustanovení se trestného činu nebezpečného vyhrožování dopustí mimo jiné i ten, kdo jiné osobě vyhrožuje usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou takovým způsobem, že to může vzbudit důvodnou obavu. V případě tohoto jednání lze uložit pachateli trest odnětí svobody až na jeden rok nebo zákaz činnosti. Odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti bude pachatel nebezpečného vyhrožování potrestán i tehdy, jestliže se jej dopustí vůči dítěti nebo těhotné ženě nebo se zbraní.

Některé projevy stalkingu je možné kvalifikovat jako výtržnictví ve smyslu ustanovení § 358 tr. z. Tohoto trestného činu, za něž lze uložit trest odnětí svobody až

na dvě léta, se dopouští ten, kdo se veřejně nebo na místě veřejnosti přístupném dopustí hrubé neslušnosti nebo výtržnosti zejména tím, že napadne jinou osobu. Pokud se pachatel trestného činu výtržnictví dopustí opakovaně, může mu soud uložit trest odnětí svobody až na tři léta.

K tomuto výčtu je zapotřebí podotknout, že nemůže obsahovat veškerá myslitelná ustanovení trestního zákoníku, která mohou být pro postih jednání, jež souvisí se stalkingem, použita. Uvedena jsou tak ustanovení, které budou v praxi při postihu pravděpodobně nejčastěji uplatňována.

3.2 Možnosti policejní intervence proti stalkingu

Policie má v porovnání s předchozím obdobím v současnosti mnohem lepší pozici, pokud se týká intervence proti stalkingu. V případech, kdy dochází k tomuto nežádoucímu jednání, může být využito institutu vykázání, eventuálně může policie využít institutu krátkodobé ochrany.

3.2.1 Institut vykázání

Institut vykázání, který je upraven v zákoně č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o policii“), lze v souladu s tímto zákonem využít v případě, že stalkerem je osoba, která s obětí obývá společně obývaný dům či byt. Z uvedeného je zřejmé, že pronásledovatel ještě stále žije v určitém vztahu se svojí obětí, především pak s ní obývá společně dům či byt. Za této situace je policista v souladu s ustanovením § 44 odst. 1 zákona o policii vykázat pronásledovatele z bytu nebo domu společně obývaného s útokem ohroženou osobou, jakož i z bezprostředního okolí společného obydlí, jestliže je možné důvodně předpokládat (v souladu se zjištěnými skutečnostmi, především s ohledem na předchozí útoky), že se stalker dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví anebo svobodě své oběti nebo zvláště závažného útoku proti její lidské důstojnosti. Policista může vykázání provést i tehdy, není-li pachatel stalkingu na místě v daném okamžiku přítomen.

Vykázání se uskutečňuje na dobu deseti dnů od jeho provedení, přičemž tuto dobu zákon neumožňuje zkrátit ani s eventuálním souhlasem ohrožené osoby. Je-li obětí stalkingu podán v průběhu vykázání soudu návrh na vydání předběžného opatření ve smyslu ustanovení § 76b zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský soudní řád“) prodlužuje se doba vykázání do dne nabytí právní moci rozhodnutí soudu o takovém návrhu. Územní rozsah prostoru,

na nějž se vykázaní vztahuje, je policistou určován v závislosti na míře požadavku účinné preventivní ochrany osoby ohrožené útokem.

Ochrana oběti stalkingu je zajišťována prostřednictvím plnění povinností, které jsou vykázané osobě (stalkerovi) stanoveny v ustanovení § 45 odst. 1 zákona o policii, podle něhož je vykázaná osoba povinna:

- neprodleně opustit prostor, který byl policistou v souvislosti s vykázaním vymezen;
- po jeho opuštění se zdržet vstupu do tohoto prostoru;
- zdržet se styku či navazování kontaktů s ohroženou osobou (obětí stalkingu);
- odevzdat policistovi veškeré klíče od společného obydlí, které má k dispozici.

Policisté mají dále povinnost v souladu s ustanovením § 46 zákona o policii obětí stalkingu, která je z pohledu zákona o policii v pozici ohrožené osoby, poučit o:

- možnosti podání návrhu na vydání předběžného opatření ve smyslu ustanovení § 76b občanského soudního řádu;
- možnosti využití psychologických, sociálních či jiných služeb v oblasti pomoci obětem násilí a
- následcích, jež plynou z uvedení vědomě nepravdivých údajů, ke kterým policista při vykázaní přihlíží.

3.2.2 Institut krátkodobé ochrany

Krátkodobá ochrana oběti stalkingu, kterou provádí policisté, se řídí interním aktem řízení, kterým je Závazný pokyn policejního prezidenta č. 203/2008 ze dne 31. prosince 2008, kterým se stanoví postup při poskytování krátkodobé ochrany útvarů Policie České republiky. V souladu s tímto předpisem poskytuje policie krátkodobou ochranu:

- v odůvodněných případech, kdy osobě zřejmě hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí;
- v odůvodněných případech i osobám blízkým osobě, které je poskytována krátkodobá ochrana (v případech tzv. sekundární viktimizace).

Krátkodobá ochrana může být obětem stalkingu poskytována v následujících formách či jejich kombinacích:

- fyzická ochrana – ochrana bezpečnosti osoby je zabezpečována zajištěním přítomnosti policisty v místech výskytu závažného rizika chráněné osobě nebo

prostřednictvím odvracení bezprostředně hrozícího útoku na život či zdraví chráněné osoby;

- dočasná změna pobytu osoby – jeho podstata spočívá v přemístění chráněné osoby na místo, které bylo policií vyhodnoceno jako místo bezpečné z hlediska hrozícího nebezpečí, nebo které je pod kontrolou policie;
- použití zabezpečovací techniky;
- poradensko – preventivní činnost – rozumí se jí souhrn opatření a doporučení směřujících k odvrácení rizika hrozícího chráněné osobě.

3.3 Další možnosti působení proti stalkingu

3.3.1 Předběžné opatření

Již výše bylo zmíněno, že jednou z možností právní obrany oběti proti stalkingu je předběžné opatření ve smyslu ustanovení § 76b občanského soudního řádu. V souladu s ním předseda senátu předběžným opatřením uloží stalkerovi, jestliže tento vážným způsobem ohrožuje život, zdraví, svobodu nebo lidská důstojnost oběti. Tímto předběžným opatřením je možné stalkerovi uložit především, aby:

- opustil společné obydlí i jeho bezprostřední okolí, nezdržoval se ve společném obydlí nebo do něj nevstupoval;
- nevstupoval do bezprostředního okolí společného obydlí nebo oběti a nezdržoval se tam;
- se zdržel setkávání s obětí, nebo
- se zdržel nežádoucího sledování a obtěžování oběti jakýmkoliv způsobem.

Uvedený výčet je demonstrativní nikoli taxativní. Předseda senátu tak může předběžným opatřením uložit jiný zákaz či omezení, které bude účinně zajišťovat ochranu oběti stalkera. Předběžné opatření přitom trvá jeden měsíc od jeho vykonatelnosti. Pokud rozhodnutí o návrhu na předběžné opatření předcházelo vykázání, začíná uvedená lhůta běžet dnem, který následuje po dni, ve kterém uplynula lhůta stanovená v zákoně o policii. Pokud je obětí podán návrh na prodloužení předběžného opatření před uplynutím výše zmíněné lhůty a bylo zahájeno řízení ve věci samé, neskončí lhůta před rozhodnutím soudu o tomto návrhu.

3.3.2 Doporučení obětem

Přes skutečnost, že chování stalkera je minimálně ovlivňováno charakteristikami oběti, je možné obětem doporučit určité osvědčené strategie, kterými lze do značné míry obtěžující chování pronásledovatele eliminovat. K těmto strategiím náleží především následující :

- Důsledně ignorovat pokusy stalkera o kontakt – oběť musí velmi jednoznačně sdělit pronásledovateli, že nemá zájem o jakýkoliv kontakt s ním. Po odmítnutí kontaktu se stalkerem musí oběť vytrvat ve zdržení se jakékoliv reakce na pokusy stalkera o kontakt.
- Vyhnout se setkání, jít pronásledovateli z cesty – ačkoliv to oběti přijde nespravedlivé, že ona sama musí na svém životě něco měnit, je třeba si uvědomit, že chování stalkera nelze přímo měnit, zatímco vlastní chování oběť může ovlivňovat bez větších problémů. Změna návyků a přerušení dřívějších kontaktů většinou vede k vyhasnutí pronásledování.
- Stalking dokumentovat – je zapotřebí dokumentovat veškeré aktivity pronásledovatele, což má význam nikoliv jen z pohledu stanovení dalšího případného právního postupu ve věci, ale i pro posouzení rizik další eskalace stalkerových aktivit.
- Stalking zveřejnit, informovat o něm okolí – včasné zveřejnění stalkingu v soukromém i pracovním prostředí podstatně zvyšuje ochranu oběti, stejně jako brání stalkerovi v tom, aby o oběti šířil nepravdivé informace s cílem ji poškodit.
- Hledat pomoc a podporu – pomoc laiků a odborníků vede k rozptýlení různých klamných mýtů oběti o stalkingu. Laická pomoc může spočívat i v utvrzení oběti v předsevzetí vyhledat pomoc profesionála (Čírtková, 2008, s. 89-90).

3.4 Dílčí závěr

Oběť se může proti stalkingu poměrně účinně bránit. Opatření proti stalkingu je možné rozdělit do několika různých, ale vzájemně propojených oblastí. V první řadě je nutnost kvalifikovat jednání stalkera jako trestných čin a jeho následný postih, jenž jej od takových aktivit může do budoucna odradit. Další možností působení proti aktivitám stalkerů je policejní intervence. Ta může spočívat ve využití institutu vykázání podle zákona o policii, jakož i ve využití institutu krátkodobé ochrany, který je upraven interním aktem řízení. Velký význam má předběžné opatření podle ustanovení § 76b občanského soudního řádu. Vedle těchto forem vnější pomoci je současně nutné, aby

oběť realizovala ve vztahu ke stalkerovi určité strategie, které ve svém výsledku eliminují aktivity stalkera na minimum.

4 Průzkum k problematice stalkingu

V teoretické části bylo zmíněno, že u nás bylo (nejen ve srovnání se zahraničím) k problematice stalkingu prováděno pouze minimum výzkumů. Proto byl v souvislosti se zpracováním této bakalářské práce k uvedené problematice proveden průzkum, který by byl dílčím a skromným pokusem o zacelení této mezery.

4.1 Použité metody průzkumu, jeho cíle a hypotézy

Průzkum měl v podstatě dvě části. První část byla pojata jako výzkum deskriptivní, který měl zjistit rozšířenost stalkingu u nás. Výstupem druhé části měly být případové studie, které by dokladovaly na skutečných případech ze života, jak stalking reálně probíhá a jaké může mít pro oběť důsledky. Cílem první části výzkumu tak bylo zjistit, jak je u nás stalking rozšířen a které jsou jeho typické formy. Cílem druhé části bylo zajistit co nejvíce informací o průběhu stalkingu u konkrétních obětí tak, aby mohly být vypracovány kazuistiky dokumentující, jak v reálném životě může stalking probíhat.

První část průzkumu byla realizována formou dotazníku. Jakkoliv této metodě bývají vyčítány určité nedostatky, pro účely sběru dat pro deskriptivní výzkum je možné ji považovat za plně postačující a současně i efektivní, poněvadž se jejím prostřednictvím dá zajistit v krátkém časovém období velké množství dat, které je možno využít k ověření stanovených hypotéz. Metodu dotazníku je přitom možné charakterizovat jako jednu z forem dotazování, která je specifická svojí písemnou podobou.

K zajištění potřebných dat k vypracování kazuistik, které byly zamýšleným výstupem druhé části práce, bylo využito metody rozhovoru (interview). Konkrétně se jednalo o tzv. narativní rozhovor, který je specifickou formou volného interview, v jehož průběhu byl respondent vybídnut k volnému vyprávění k životní události, která se pojila ke stalkingu. U narativního rozhovoru se vychází „... z empiricky potvrzených předpokladů, že takováto sdělení o běžném osobním životě (případně o vývojových procesech v rámci něj) mají určité konstantní, obecné struktury. Každý totiž své vyprávění (tzv. naraci) staví, buduje z řady informačních segmentů, které na sebe jistým, pro autora logickým a smysluplným způsobem navazují, například chronologicky, obsahově atp.“ (Reichel, 2009, s. 111).

U první části průzkumu byly na základě výsledků obdobných výzkumů prováděných k problematice stalkingu ve světě stanoveny následující hypotézy, jež budou v rámci průzkumu verifikovány:

Hypotéza č. 1: Míra výskytu stalkingu u nás se pohybuje na úrovni cca 5 %.

Hypotéza č. 2: Nejčastějšími formami stalkingu jsou jeho verbální podoby (SMS zprávy, přemlouvání apod.).

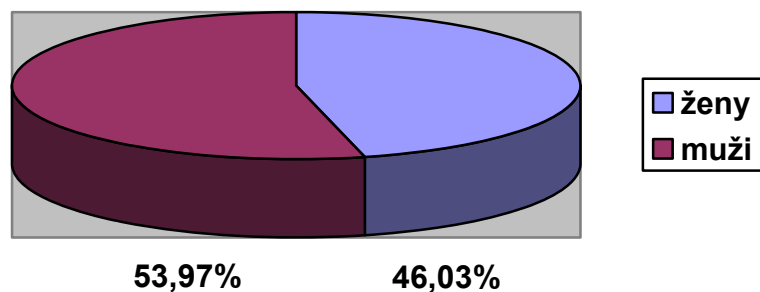
Pro ověření výše uvedených hypotéz byly po vyhodnocení dotazníků vypočítány u jednotlivých odpovědí dotazníku procentuální četnosti, které byly následně vyhodnoceny metodou komparace, jejíž podstatou je srovnávání kvantifikovatelných souměřitelných veličin. U první hypotézy se jednalo o srovnání dvou procentuálních četností výskytu téhož jevu (předpokládané a naměřené). V případě druhé hypotézy byly srovnávány procentuální četnosti jednotlivých forem naměřené během výzkumu.

4.2 Charakteristika výběrového souboru

Snahou bylo, aby výběrový soubor respondentů zahrnoval pokud možno co nejvyšší počet osob různého pohlaví a dalších demografických charakteristik tak, aby byla zjištěna rozšířenost stalkingu. Dalším záměrem bylo následně z tohoto výběrového souboru vyjmout osoby, které byly či jsou oběťmi stalkingu, od nichž by pak bylo zjišťováno maximum informací k tomuto jevu za účelem zpracování kazuistik, které by rozebíraly některé typické formy stalkingu a možnosti řešení takto rozebraných situací.

Graf 1

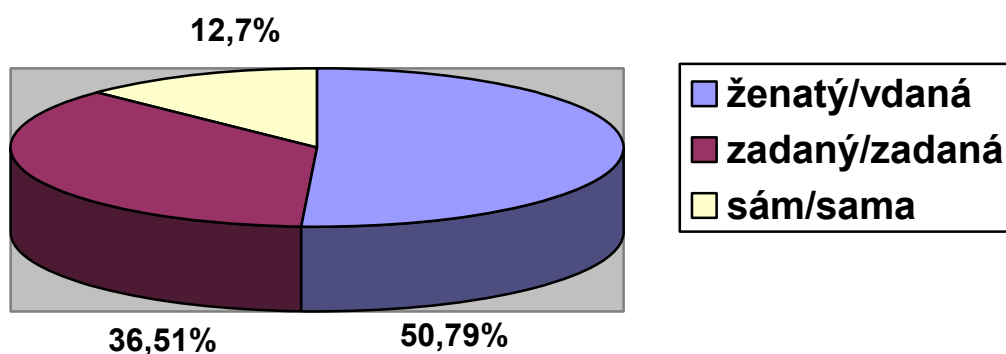
Složení respondentů podle pohlaví

Celkově byl dotazník předložen v lednu 2010 osmdesáti osobám k vyplnění, z nich se vrátilo zpět k vyhodnocení 63 kompletně vyplněných. Tyto byly následně během měsíce února 2010 vyhodnoceny. Z uvedeného počtu 63 respondentů bylo 34 mužů (53,97 %) a 29 žen (46,03 %). Zastoupení respondentů podle pohlaví je zachyceno v grafu 1.

Graf 2

Složení výzkumného souboru podle stavu respondenta

Graf 2 uvádí složení výběrového souboru podle toho, zda jsou respondenti zadaní, eventuálně v jaké formě. Zhruba polovina respondentů (50,79 %) byla ženatých či vdaných. Více jak jedna třetina dotazovaných (36,51 %) byla zadaných, tzn. že nebyla bez partnera či partnerky. Zbytek osob, které se zúčastnily výzkumu (12,7 %) bylo aktuálně bez jakéhokoliv partnera.

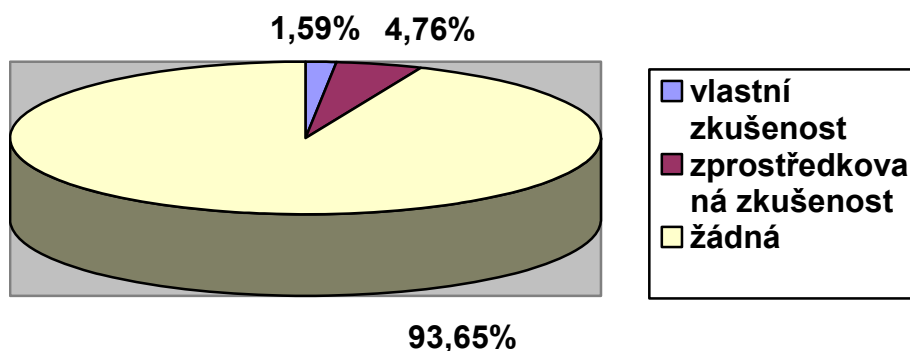
Jiné charakteristiky o respondentech nebyly zjišťovány.

4.3 Výsledky průzkumu, jejich diskuse

Otázka č. 3 v dotazníku zjišťovala, zda se respondenti za svého života setkali (ať již v osobním životě či u někoho ze svého okolí) setkali s nebezpečným pronásledováním. Z odpovědí k této otázce vyplývá, že se se stalkingem setkalo jen minimum jedinců, neboť jej na vlastní kůži či alespoň zprostředkovaně zažili pouze čtyři respondenti (6,35 %). Z tohoto počtu byla jedna žena, která jej zažívala sama, tři respondenti měli možnost se s tímto jevem setkat ve svém blízkém okolí. Zbytek dotazovaných (93,65 %) uvedl, že se se stalkingem za svého života nesetkal.

Graf 3

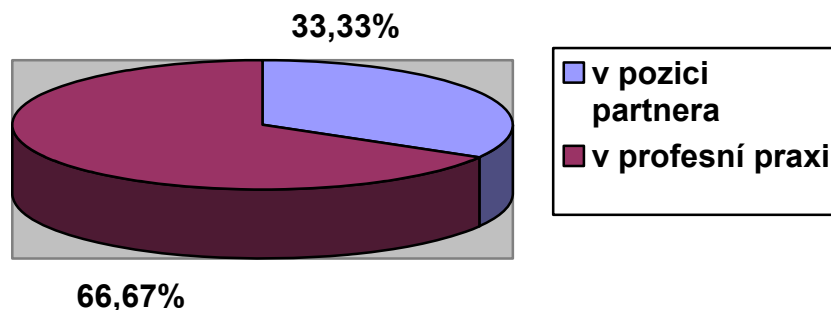
Zkušenost respondentů se stalkingem

Průzkumem zjištěná míra výskytu stalkingu (6,35 %) je tak zhruba na úrovni míry výskytu tohoto negativního jevu zjišťované v zahraničních výzkumech. Například metastudie z prostředí USA udává, že se stalkingem v této zemi má zkušenost cca 8 % žen a 2 % mužů (Čírtková, 2008, s. 57). Průzkum tak současně ukázal na to, že míra výskytu stalkingu u nás se pohybuje na úrovni cca 5 %, jak předpokládala hypotéza č. 1. Z toho vyplývá, že **hypotéza č. 1 se průzkumem potvrdila** a výsledky průzkumu tak potvrzují předpoklady expertů, že údaje o stalkingu budou v Evropě podobné, jako jsou v USA (Čírtková, 2008, s. 57).

U osob, které se setkali se stalkingem pouze zprostředkovaně, bylo zjišťováno, v jaké pozici ve vztahu k jeho oběti to bylo. Zde bylo zjištěno, že nejvíce z takových respondentů (dvě třetiny, tj. 66,67 %; 3,17 % všech respondentů) se stalkingem přišlo zprostředkovaně do styku díky své profesi. Mohlo se jednat o profesi policisty, státního zástupce, soudce, advokáta, lékaře, psychologa či jinou obdobnou profesi, u kterých je předpoklad, že náplň jejich práce do určité míry souvisí se zabraňováním stalkingu či s odstraňováním nebo prevencí stalkingu. Jeden respondent (33,33 % z osob se zprostředkovanou zkušeností se stalkingem; 1,59 % všech respondentů) byl svědkem stalkingu u své partnerky a jetu předpoklad, že u něj mohlo vlivem této události dojít k sekundární viktimizaci.

Graf 4 Zprostředkovaný kontakt se stalkingem

Jedním z cílů průzkumu bylo taktéž zjistit, která z forem stalkingu je nejvíce frekventovaná. V dotazníku měli u otázky č. 5 respondenti možnost vybrat si z poměrně velkého množství navržených odpovědí. Výsledky průzkumu k této otázce jsou uvedeny v tabulce 1.

Tabulka 1 Formy stalkingu

Pořadí	Projev stalkingu	Množství odpovědí
1.	posílání velkého množství SMS zpráv	4
2.	časté telefonování oběti	3
3.	pokusy ji kontaktovat na různých místech	3
4.	posílání velkého množství e-mailů	2
5.	vyhrožování nějakou újmou	2
6.	vydírání	2
7.	sledování oběti	2
8.	zanechávání vzkazů či dopisů	1
9.	ničení majetku oběti	1
10.	vnikání do bytu oběti	1
11.	fyzické napadání oběti	0
12.	posílání dárků oběti	1
13.	objednávání zboží a služeb jménem oběti	1

Jako nejvíce frekventované bylo zjištěno jednání stalkerů zasílajících velké množství sms zpráv oběti, které uvedly všechny osoby, jež se přímo či zprostředkovaně se stalkingem setkaly. Rovněž další projevy stalkingu souvisí s využíváním informačních technologií: tři respondenti se setkali s častými telefonáty oběti, dva pak se zasíláním velkého množství e-mailů. K těmto formám stalkingu je možné uvést, že jsou z pohledu pronásledovatele poměrně jednoduchými na provádění, neboť mohou svoji oběť obtěžovat bez toho, aby s ní byli v kontaktu. Tyto formy obtěžování navíc nejsou nijak omezeny z hlediska času či místa, neboť je lze praktikovat v podstatě kdekoliv a kdykoliv. Daleko méně se v současnosti vyskytuje zanechávání vzkazů či dopisů oběti (uvedl jeden respondent).

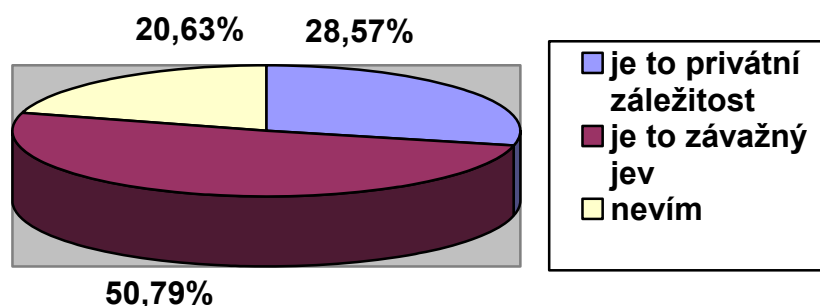
Poměrně často se vyskytovalo v odpovědích i jednání stalkerů, kteří se pokoušeli svoji oběť kontaktovat na různých místech (tři takové odpovědi). Zřejmě se jednalo o pokusy pronásledovatelů oběť kontaktovat u ní doma, v zaměstnání či prostřednictvím známých. Dva respondenti uvedli, že se u stalkerů setkali s vydíráním, stejně jako stejný počet dotazovaných uvedl, že se stalker uchýlil k vyhrožování nějakou újmou. Jeden respondent uvedl, že jednání stalkera spočívalo ve vnikání do bytu oběti.

Tvrší jednání stalkerů spočívající v agresi nebylo naštěstí zjištěno jako příliš rozšířené. Z těchto jednání se v jedné odpovědi vyskytlo ničení majetku oběti. Fyzické napadání oběti se nevyskytlo v odpovědích ani u jednoho osloveného. Z jiných forem pronásledování se v odpovědích respondentů objevily ještě formy spočívající v posílání (nechtěných) dáreků a objednávání zboží a služeb jménem oběti (vždy tuto možnost uvedlo v kolonce „jiné“ po jednom respondentovi).

Z výše uvedeného je tedy zřejmé, že respondenti se u stalkerů setkávali ponejvíce s verbálními formami obtěžování – zasíláním velkého množství SMS zpráv či e-mailů, častými telefonáty oběti nebo zanecháváním vzkazů či dopisů oběti. Další formy stalkingu byly (s výjimkou pokusů kontaktovat oběť na různých místech) respondenty uváděny nepoměrně méně. Lze tak tedy vyslovit závěr, **že v rámci průzkumu byla potvrzena i hypotéza č. 2**, která predikovala, že nejčastějšími formami stalkingu jsou jeho verbální podoby. Ačkoliv agresivní projevy nebyly zjištěny jako příliš časté, je nutné jim věnovat maximální pozornost, neboť i ojedinělé projevy tohoto charakteru mohou končit tragicky.

Poslední otázka dotazníku směřovala k názoru respondentů na stalking, čili k tomu, jaký mají respondenti ke stalkingu postoj. Zjištění výzkumu k této otázce jsou v grafické podobě znázorněny v grafu 4.

Graf 5 Postoje respondentů ke stalkingu

Přibližně polovina všech dotázaných (50,79 %) je toho názoru, že stalking představuje závažný jev, který je nutno ze strany státních orgánů potírat. Názory respondentů tak podporují záměr zákonodárce začlenit do zvláštní části trestního zákoníku novou skutkovou podstatu trestného činu nebezpečného pronásledování, kterou doposud náš právní řád neznal. V podstatě opačný názor, který je možno formulovat tezí, že stalking je privátní záležitostí mezi jeho pachatelem a obětí zastává necelých třicet procent dotázaných (28,57 %). Zhruba každý pátý respondent (20,63 %) na věc nemá vyhraněný názor.

4.4 Kazuistiky

Základem uvedených kazuistik jsou výpovědi dvou žen, které se v minulosti staly oběťmi nebezpečného pronásledování. Jedna z nich byla zjištěna ve výběrovém souboru, kde zadržela odpověď v tom smyslu, že se stala obětí stalkingu, druhá žena byla autorem této práce získána pro uvedení své zkušenosti se stalkingem v souvislosti s výkonem profese policisty. V případě obou žen byla pro zachování anonymity pozměněna jejich jména a není uvedeno přesné jejich bydliště. Taktéž byla pozměněna jména osob, které se vůči nim stalkingu dopouštěly. Původním záměrem autora bylo získat pro vypracování kazuistiky též podobně postiženého muže, avšak tohoto se nepodařilo nalézt. I to je jedním z důkazů potvrzujících, že závěry celé řady výzkumů uvádějící, že se ke stalkingu uchylují především muži, jsou pravdivé.

4.4.1 Irena

Irena (29 let) žila svůj běžný život s manželem a svými dvěma dětmi do doby, než na jedné sociální síti poznala Františka. Jejich původní psaní si o různých věcech vyústilo posléze ve vzájemnou náklonnost. Ireně po desetiletém manželství imponovalo, jak se jí František dvoří, což po svém manželovi sotva mohla považovat, neboť ten si jí minimálně všimal. Vzájemná náklonnost přerostla po jejich prvním setkání, které se odehrálo asi půldruhého měsíce od jejich prvního kontaktu do intimního vztahu. František se jí zdál pozorný, měl správný názor i na její děti („... říkal mi, že patří ke mně, a proto je bude mít určitě také rád...“), proto se Irena začala stále více odcizovat svému manželovi, který o ni navíc ani nijak nebojoval a když se dozvěděl o Irenině poměru s Františkem, v podstatě záhy na další společný život s ní rezignoval. I to bylo pro Irenu známkou, že jejich vztah nemá do budoucna smysl a že František je pro ni tím správným životním partnerem.

Irena k tomu uváděla následující: „Náhle jsem opět měla pocit, že žiji. Byl vedle mě muž, který si mě všimal a kterému jsem nebyla lhostejná. Byla jsem na sto procent přesvědčená, že se mi otevírá nový život.“ Celý vývoj pokračoval tím, že se Irenin manžel odstěhoval z jejich bytu ke své matce. Irena postupně představila Františka svojí matce a o něco později i svým dětem. Těmto se František taktéž zamlouval, protože měl pro ně pochopení a dětem dopřával luxus, kterého si do té doby s ohledem na majetkové poměry rodiny nemohly příliš dopřávat. Irena ještě stále byla přesvědčena o svém velkém štěstí, že měla možnost se seznámit s takovým bezvadným mužem. Občas se sice během společně trávených chvil napil, ale v takových chvílích byl zábavným společníkem a snažil se své pití krotit.

Že je to s pitím u Františka poněkud horší, to se dozvěděla od jednoho jeho spolupracovníka na podnikovém večírku. Ten jí řekl, že František je velmi příjemný člověk jen do doby, než se napije více. Pak je prý velmi agresivní. O těchto skutečnostech Irena prozatím pochybovala, protože s Františkem bydleli každý zvlášť a neměla tak prozatím možnost jej v tomto ohledu poznat. Po zhruba půl roce se však František přestal tolik kontrolovat a Irena tak měla možnost se seznámit i se stinnou stránkou jeho osobnosti. Několikrát přišel na schůzku s ní v podnapilém stavu a ta tam byla jeho přátelská povaha a galantnost, kterou na něm tolik obdivovala.

Po několika setkáních, kde se František choval neurvale vůči ní i vůči dětem, se jí začal odcizovat a po necelém roce vztahu jej ukončila. Domnívala se, že tím učinila tečku za jedním velkým omylem svého života. Po sdělení, že je se vztahem konec, se

František na Irenu obořil s tím, že nemá právo vztah ukončit, když do ní i do dětí „vrazil“ spoustu peněz. Nemohl té informaci uvěřit a již na poslední schůzce prosil Irenu, ať své rozhodnutí vezme zpět. Následně zahrnul Irenu množstvím SMS zpráv, e-mailů a telefonátů. Volal Ireně v jakoukoliv denní i noční dobu. Nechal jí posílat domů i do zaměstnání květiny a různé dárky. Snažil se ji přesvědčit i prostřednictvím návštěv její matky, že udělala chybu a že se už jednání, které jí na něm tak vadilo, nebude opakovat.

Když Irena na jeho aktivity nijak nereagovala, počal jí vyhrožovat, že ji zničí, že na ni pošle „sociálku“, aby jí vzali děti. Ačkoliv se mu snažila vyhýbat, jak to jen bylo možné, několikrát se Františkovi podařilo ji zastihnout cestou z práce, kdy jeho úpěnlivé prosby o znovuoobnovení vztahu pokračovaly. Období proseb a sebekritiky se střídala s obdobími, kdy jí František vyhrožoval. Jeho snahy vyvrcholily, když Irenu potkal s dětmi a vulgárně jí před nimi vynadal. Irena zachovala duchapřítomnost, zajistila svědky incidentu a dala jasně Františkovi najevo, že pokud se svými aktivitami okamžitě navždy nepřestane, podá na něj trestní oznámení. Až tato pohrůžka ukončila přítrž jeho jednání. Že už od Františka bude mít klid, tomu začala věřit až zhruba půl roku poté, kdy ustaly jeho aktivity.

Aby k tomu došlo, musela se Irena držet svých předsevzetí, která si před rozchodem dala. Předně ignorovala veškeré Františkovi snahy o kontakt s ní. Když pochopila, že jí nepřestane posílat e-maily, zablokovala jeho adresu. Františkovy telefonáty a SMS zprávy eliminovala tím, že změnila telefonní číslo. Aby se vyhnula setkání s Františkem na cestě do práce, zcela změnila trasu přesunu do zaměstnání a měnila i časy směn, aby ji nemohl vystopovat. Se svojí matkou se domluvila, že Františka k sobě nebude pouštět, což tato dodržela. Rozhodující pak bylo, když se znalostí věci po výše uvedeném incidentu Františkovi sdělila, jak bude postupovat, když František bude dál ve svém jednání pokračovat. Lze konstatovat, že všechna jí uplatněná opatření proti stalkingu může realizovat i kterákoliv jiná jeho oběť.

4.4.2 Markéta

Markéta (45 let) žila asi čtyři roky s Karlem, o osm let mladším mužem. Jejich vztah bylo možno označit za standardní do doby, než si Karel našel mladší milenkou. Tehdy začal dávat Markétě na srozuměnou, že konec jejich vztahu je jen otázkou času. Velmi ji to po dlouhou dobu trápilo, než se seznámila s Milanem, mužem ze sousedního nájemního domu. Zhruba v době, kdy se s Milanem sblížila, se milenka s Karlem

rozešla a neexistovala naděje na to, že by se tato situace mohla změnit. Karel tak začal svého předchozího mileneckého vztahu litovat a zřejmě pochopil, že to byla chyba. Snažil se tedy získat Markétu zpět.

Té náhlý zájem dvou mužů o ni imponoval a nechávala si otevřená zadní vrátka u obou z nich. Karel se snažil napravit to, co mileneckým vztahem pokazil, avšak dost těžko snesl pomyšlení na to, že by se měl o přítelkyni dělit ještě s někým jiným. Zprvu se snažil ji přimět k rozchodu s Milanem po dobrém. Zval ji na večeři, nosil jí květiny a vůbec dělal to, co věděl, že má ráda. I tak ovšem Irena pokračovala ve dvou paralelních vztazích. Karla tato situace neuspokojovala a jeho snahy začaly nabývat méně vybraných způsobů.

Nejprve Markéta zjistila, že jí prohlíží zprávy v mobilním telefonu. Díky tomu se Karlovi podařilo získat telefonní číslo na Milana a začal tomuto zasílat četné vulgární zprávy. Taktéž jej častoval nevybíravými výrazy, když se spolu náhodou potkali na ulici. Jednou se dokonce dostali do fyzické potyčky, která naštěstí skončila bez nějaké újmy na zdraví. Ani tyto události Markétě neotevřely oči a i nadále se věnovala oběma vztahům. Události dostaly další spád tehdy, když Karel začal s využitím digitálního diktafonu Markétu odposlouchávat. Diktafon Markéta jednou našla náhodou při úklidu a tento byl zapnutý na spínání hlasem. Díky tomuto velmi snadno dostupnému technickému zařízení měl Karel přehled o většině akcí, které Markéta s Milanem plánovali, a těchto informací náležitě využíval.

Když si Markéta s Milanem například vyjeli mimo město na vycházku. Po návratu k vozidlu zjistili, že toto má vypuštěné pneumatiky. Přitom vozidel bylo na stejném místě zaparkováno přibližně deset a uvedená věc se stala právě tomu jejich. Podobných incidentů se odehrálo více. Vrcholem všeho bylo, když k Milanovi přijeli na návštěvu známí a Markéta se u něj zdržela přes noc. Tehdy známí našli vozidlo s vypuštěnými pneumatikami a klikami natřenými psími exkrementy. Ačkoliv Karla u tohoto činu nikdo neviděl, bylo zřejmé, že jej spáchal. Po návratu domů došlo mezi Markétou a Karlem k hádce, při které ji Karel udeřil po tváři. Markéta neváhala, zavolala policii a tato jej vykázala na deset dnů ze společně obývaného bytu. Teprve tato událost ukončila její dva paralelní vztahy a Karel pochopil, že se má odstěhovat a nakonec vztah s Markétou ukončil.

Tento případ stalkingu je do určité míry méně typický, avšak jeho opakování nelze vyloučit ani v jiných obdobných situacích. Obvykle bývá v případě stalkingu zřejmé, kdo je viník a kdo je jeho oběť. V tomto případě je však možné konstatovat, že

oběť si jednání ze strany pronásledovatele zasloužila do značné míry sama. Pokud by totiž ukončila vztah s Karlem, nemuselo možná ke stalkingu dojít. Tento závěr podporuje i další vývoj situace po Karlově vykazání. Pokud by se tedy Markéta držela jedné ze základních rad pro případy stalkingu – neudržovat s jeho pachatelem žádný kontakt, nemusela v Karlovi budit falešné naděje, že vztah lze ještě zachránit a nebezpečnému pronásledování se mohla vyhnout. Mohla jej ušetřit i dalších osob, v tomto případě Milana a jeho známé.

4.5 Dílčí závěr

Empirická část zejména zjišťovala, jak rozšířený stalking u nás je. Dále bylo v centru pozornosti této části práce, které formy stalkingu se nejvíce vyskytují. V empirické části tak byly ověřovány dvě hypotézy. Ta první předpokládala, že se stalkingem má u nás zkušenost přibližně pět procent populace. Druhá hypotéza vyslovovala předpoklad, že nejvíce rozšířeny jsou verbální formy stalkingu. K první hypotéze bylo zjištěno, že podle výsledků průzkumu je míra výskytu stalkingu u nás na úrovni 6,35 %. Tím byla první hypotéza ověřena kladně. Rovněž druhá hypotéza byla ověřena kladně, poněvadž v odpovědích respondentů, kteří se se stalkingem přímo či zprostředkovaně setkali, se nejvíce vyskytovaly právě verbální formy stalkingu reprezentované zasíláním četných SMS zpráv, e-mailů, obtěžujícím voláním aj.

Závěr

Pojmem „stalking“ bývají označovány rozličné způsoby a formy obtěžování a pronásledování oběti. Za typické projevy nebezpečného pronásledování je možno považovat opakované pokusy stalkera o kontaktování oběti, demonstrování síly a moci stalkera, v krajních případech i poškozování a ničení věcí a předmětů či dokonce fyzické napadání jeho oběti. Jedná se tedy o jednání, která jsou z pohledu oběti poměrně nebezpečná a jejichž primárními dopady jsou následky na psychiku a zdraví oběti, v některých případech i její smrt. Tato hrozí v případě pronásledování sadistickým stalkerem, přičemž tehdy bývá hovořeno o tzv. uštvání oběti. U oběti se stalking projevuje kromě již naznačených psychických důsledků i následky fyzickými či materiální újmou. Kromě toho může docházet k sekundární viktimizaci, která se týká osob v okolí oběti pronásledovatele.

Z psychologického pohledu je stalking více specifickou záležitostí u jeho pachatelů, zatímco pro oběti žádné zvláštní osobnostní charakteristiky v zásadě neplatí. Vyjádřeno jinými slovy, obětí stalkingu se může stát v zásadě kdokoliv. Přesto je však možné pozorovat, že obětí stalkingu se více stávají ženy, osoby které jsou aktuálně bez partnera či partnerky, bývalí či stávající partneři pronásledovatele nebo často též na veřejnosti exponovaní jedinci, ať se již jedná o celebrity či osobu vykonávající povolání, během něhož přichází do styku s velkým množstvím lidí. Naproti tomu u pachatelů stalkingu se již setkáváme s poměrně zřetelnými dispozicemi k tomuto jednání. Z výzkumů vyplývá, že pachateli stalkingu jsou v převážné míře muži, kteří se od žen liší v dimenzi „schopnost řešit problémy“, kde skórují velmi nízkou. Lze tak předpokládat, že stalking u mužů je výrazem jejich neschopnosti řešit nastalou situaci jiným způsobem, zatímco ženy přikračují ke stalkingu v drtivé většině programově a cíleně.

V současnosti existuje již řada možností, jak se stalkingu poměrně účinně bránit. První možnost obrany proti stalkingu je dána trestním zákoníkem, přičemž její jádro tvoří skutková podstata trestného činu nebezpečného pronásledování. Hrozící postih může potenciálního pachatele stalkingu od pronásledování odradit. Tentýž účel plní i postih jedinců, kteří se stalkingu již dopustili. Akutní problémy se stalkerem je možné řešit za využití policejní intervence. Tato spočívá ve využití institutu vykázání podle zákona o policii, a dále ve využití institutu krátkodobé ochrany, jenž je upraven

příslušným interním aktem řízení. Z právních prostředků obrany vůči stalkerovi je možné uvést i předběžné opatření podle ustanovení § 76b občanského soudního řádu. Pokud se týká oběti samotné, tato se může poměrně velmi úspěšně vůči pronásledovateli bránit realizací určitých strategií, které ve svém výsledku eliminují aktivity stalkera na minimum.

Smyslem empirické části práce bylo především odhalit, nakolik je stalking u nás rozšířeným jevem. Dále bylo smyslem této části práce identifikovat, které aktivity stalkerů jsou u nás nejběžnější. V této souvislosti byly stanoveny dvě hypotézy, které byly následně ověřovány. Jádrem první byl předpoklad, že se se stalkingem setkalo přibližně pět procent populace. Podle druhé hypotézy by měly být u stalkerů nejvíce rozšířeny verbální formy pronásledování. Poněvadž průzkumem bylo zjištěno, že míra výskytu stalkingu se u nás pohybuje přibližně na úrovni 6,35 %, byla první hypotéza ověřena kladně. Taktéž druhá hypotéza byla verifikována s kladným výsledkem, neboť v odpovědích respondentů, kteří se stalkingem přišli přímo či zprostředkovaně do styku, se nejvíce vyskytovaly právě verbální formy stalkingu reprezentované zasíláním četných sms zpráv, e-mailů, obtěžujícím voláním apod.

Jelikož je problematice stalkingu věnována u nás pozornost teprve krátce, bude možné práci využít zejména ke studijním účelům pro osoby, které se zabývají danou problematikou z důvodu výkonu své profese – např. pro policisty, státní zástupce, soudce, psychology apod. Využitelná bude i pro zájemce o danou problematiku z řad studentů a v neposlední řadě i pro samotné oběti, které tak v některých případech mohou zjistit, že jsou oběťmi tohoto negativního jevu, stejně jako v ní budou moci najít inspiraci k jeho řešení.

Resumé

Bakalářská práce na téma „Pronásledování – součást domácího násilí“ pojednává o jednom z palčivých jevů, s nímž je možné se setkat v souvislosti s domácím násilím a nikoliv jen s ním. Tato práce je vnitřně členěna do dvou částí, části teoretické a části empirické. Teoretická část zahrnuje tři kapitoly, praktická je pak tvořena kapitolou poslední. První kapitola vymezuje stalking jako obtěžující a nebezpečné chování ze strany pronásledovatele vůči jeho oběti. Vymezení tohoto pojmu je zde uvedeno jak v rovině obecné (teoretické), tak i v rovině právní (praktické). Následně jsou rozebrány jednotlivé druhy stalkingu. Druhá kapitola je zaměřena na oběti stalkingu stejně jako na osobnostní charakteristiku jeho pachatelů. Zatímco obětí stalkingu se může stát v podstatě kdokoliv, u pachatelů nebezpečného pronásledování lze vystopovat určité charakteristiky, jimiž se tyto vyznačují. Ve třetí kapitole jsou uvedeny hlavní možnosti působení proti stalkingu, které spočívají v jeho trestně právním postihu, v případné policejní intervenci (zde se jedná o institut vykázaní a institut krátkodobé ochrany), ve využití institutu předběžného opatření dle ustanovení § 76b občanského soudního řádu a konečně i v uplatňování určitých strategií ze strany oběti či potenciální oběti. V empirické části práce jsou ověřovány v rámci průzkumu dvě hypotézy. Obě byly kladně verifikovány. V případě první se potvrdilo, že nějakou zkušenost se stalkingem má u nás kolem pěti procent jedinců, u druhé bylo zjištěno, že nejvíce rozšířené jsou slovní formy obtěžování a pronásledování. V závěru kapitoly jsou připojeny dvě kazuistiky obětí stalkingu.

Anotace

Bakalářská práce na téma „Pronásledování – součást domácího násilí“ přináší důkladnější analýzu jednoho z jevů, které souvisí s problematikou domácího násilí – nebezpečným pronásledováním, tzv. stalkingem. Uvedený pojem je zde vymezen a jsou tu i charakterizovány jeho různé druhy. Ve druhé kapitole je věnována pozornost obětem stalkingu a jeho pachatelům. Následuje výklad k možnostem řešení stalkingu, které spočívají v oblasti trestně právní, policejního práva, práva občanského i strategiím, jež by měla uplatňovat oběť (či potenciální oběť) stalkingu. V teoretické části jsou shrnuty výsledky výzkumu k rozšířenosti stalkingu, který potvrdil, že tento jev je u nás rozšířen zhruba ve stejné míře, jako je tomu v jiných státech.

Klíčová slova

Domácí násilí, stalking, druhy stalkingu, policejní intervence, vykazání, předběžné opatření, strategie proti stalkingu

Annotation

The bachelor degree thesis entitled „Stalking – a Part of Domestic Violence“ brings a thorough analysis of one of the phenomena associated with the issue of domestic violence – that of stalking. The thesis gives a definition of the „stalking“ concept, and likewise a characteristic of different types thereof. The second chapter deals with stalking victims and stalkers followed by an explanation in regard of the possible solutions to stalking which include criminal law, police law, civil law, and also strategies to be applied by the stalking victim (or potential victim). The theoretical part summarises the results of an inquiry concerning the occurrence of stalking, which proves that this phenomenon is outspread here to the nearly same extent as in other countries.

Key words

Domestic violence, stalking, types of stalking, police intervention, banish, preliminary ruling, strategy against stalking

Seznam použitých pramenů a literatury

Právní předpisy

1. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
2. Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
3. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
4. Závazný pokyn policejního prezidenta č. 203/2008 ze dne 31. prosince 2008, kterým se stanoví postup při poskytování krátkodobé ochrany útvarů Policie České republiky

Knihy

5. BUSKOTTE, A. *Z pekla ven: žena v domácím násilí* 1. vydání Brno: Computer Press 2008, 176 s. ISBN 978-80-251-1786-6
6. ČERMÁK, I. *Lidská agrese a její souvislosti*. 1. vydání. Žďár nad Sázavou: Fakta, 1998, 204 s. ISBN 80-902614-1-8
7. ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008, 150 s. ISBN 978-80-247-2207-8
8. FIEDLER, P. *Stalking: Opfer, Täter, Prävention, Behandlung*. 1. vydání. Basel: Beltz Psychologie Verlags Union, 2006, X, 187 s. ISBN 3-621-27588-6
9. HERMAN, E., PRAŠKO, J., SEIFERTOVÁ, D. (ed.) *Konziliární psychiatrie*. 1. vydání. Praha: Medical Tribune CZ: Galén, 2007, 604 s. ISBN 978-80-903708-9-0, 978-80-7262-498-0
10. HIRIGOYEN, M. F. *Psychické násilí v rodině a v zaměstnání*. Praha: Academia, 2002, 220 s. ISBN 80-200-0994-9

11. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, 1216 s. ISBN 978-80-87212-22-6
12. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vydání. Praha: Portál, 2008, 215 s. ISBN 978-80-7367-383-3
13. KŘIVOHLAVÝ, J. *Konflikty mezi lidmi*. 2. vydání. Praha: Portál, 2008, 189 s. ISBN 978-80-7367-407-6
14. MELOY, J. R. (ed.). *The Psychology of Stalking. Clinical and Forensic Perspectives*. San Diego: Academic Press, 1998.
15. REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2009, 184 s. ISBN 978-80-247-3006-6
16. SPURNÝ, J. *Psychologie násilí: o psychologické podstatě násilí, jeho projevech a způsobech psychologické obrany proti němu*. 1. vydání. Praha: Eurounion, 1996, 134 s. ISBN 80-85858-30-4
17. ŠMOLKA, P., MACH, J. *Manželská a rodinná trápení z pohledu právníka a psychologa*. 1. vydání. Praha: Portál, 2008, 192 s. ISBN 978-80-7367-448-9
18. *Trestní zákoník 2010. Trestní řád 2010*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2009, 256 s. ISBN 978-80-7208-736-5
19. VIZINOVÁ, D., PREISS, M. *Psychické trauma a jeho terapie (PTSD): psychologická pomoc obětem válek a katastrof*. 1. vydání. Praha: Portál, 1999, 158 s. ISBN 80-7178-284-X
20. VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. a kol. *Aplikovaná sociální psychologie II*. 1. vydání. Praha: Grada, 2001, 260 s. ISBN 80-247-0042-5

Časopisy

21. ŘÍČAN, P. Muži, ženy a krutost. *Československá psychologie*, 1999, XLIII, č. 3, s. 267 až 273.

Internet

22. DRESSING, H., MAULK-BACKER, H., GASS, P. Posuzování stalkingu z kriminalistického a psychiatrického hlediska. 28. listopadu 2007. Online. Citováno 5. února 2010. Dostupné z: http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/art_5000/posuzovani-stalkingu-z-kriminalistickeho-a-psychiatrickeho-hlediska.aspx
23. Hraniční osobnost (Bordeline Personality). 23. dubna 2003. Dostupné z: http://www.drogy-info.cz/index.php/info/glosar_pojmu/h/hranicni_osobnost_borderline
24. Hypervigilance. 5. dubna 2010. Online. [citováno 5. dubna 2010]. Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/Hypervigilance>
25. HONUS, A. U soudu stanul muž, který zastřelil ženu před očima jejich dcery. 12. dubna 2010. Online. [citováno 12. dubna 2010]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/krimi/197313-u-soudu-standu-muz-ktery-zastrelil-zenu-pred-ocima-jejich-dcery.html>

26. KOVÁŘOVÁ, R. Za střelbou v Praze je zřejmě žárlivost. 15. listopadu 2009. Online. [citováno 15. listopadu 2009]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/krimi/184417-za-strelbou-v-praze-je-zrejme-zarlivost.html>

Přílohy

1. Příloha číslo 1 – anketa ke stalkingu

2

Anketa ke stalkingu

Vážená paní, vážený pane,

dovoluji si vám předložit krátkou anketu k problematice tzv. nebezpečného pronásledování (zvaného též stalking). Pod tímto pojmem je možné si představit různé formy chování pachatele, které jsou schopny oběti způsobit reálnou újmu. Anketa je součástí zpracování méjí bakalářské práce a výsledky z ní tak budou využity výhradně pro její účel.

Děkuji za spolupráci.

Ladislav Klíma

1./ Jsem:

- muž žena

2./ Můj stav je (vyberte jednu z následujících možností):

- ženatý/vdaná zadaný/zadaná sám/sama

3./ Se stalkingem jsem se ve svém životě:

- setkal/a na vlastní kůži
 setkal/a zprostředkovaně u jiné osoby
 neseťkal/a

4./ Pokud jste se se stalkingem setkal/a u jiné osoby, bylo to

- v pozici partnera/partnerky oběti
 v pozici kamaráda/kamarádky, známého/známé apod.
 ve své profesní praxi (policisty, lékaře, psychologa aj.)

5./ Pokud jste přišel/přišla do kontaktu se stalkingem, o jaké projevy se jednalo (můžete uvést i více odpovědí)?

- posílání velkého množství e-mailů
- posílání velkého množství sms zpráv
- časté telefonování oběti
- pokusy ji kontaktovat na různých místech
- zanechávání vzkazů či dopisů
- vyhrožování nějakou újmou
- ničení majetku oběti
- fyzické napadání oběti
- sledování oběti
- vydírání
- vnikání do bytu oběti
- jiné (uveďte): _____

6./ Stalking je podle mého názoru:

- privátní záležitost mezi jeho pachatelem a obětí
- závažný jev, který je nutno ze strany státních orgánů potírat
- nevím, nezamýšlel jsem se nad tím

Děkuji za Váš čas.